

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**SURİYELİ GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM
SİSTEMİNE ENTEGRASYON SORUNU**

(BURSA YILDIRIM İLÇESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal GÖKMEN

BURSA – 2020

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**SURİYELİ GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM
SİSTEMİNE ENTEGRASYON SORUNU
(BURSA YILDIRIM İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal GÖKMEN

Danışman:

Doç. Dr. İbrahim KESKİN

BURSA – 2020

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sosyoloji Anabilim / Ana sanat Dalı Sosyoloji Bilim Dalı'nda 701644016 numaralı Hilal Gökmen'in hazırladığı "Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği)" konulu Yüksek Lisans (Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi / Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, 11/02/ 2020 günü ..... -..... saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... (başarılı / başarısız) olduğuna ..... (oybirliği / oyçokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu)

Doç. Dr. İbrahim KESKİN

Bursa Uludağ Üniversitesi

Doç. Dr. Celalettin YANIK

Bandırma 17 Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Bengül GÜNGÖRMEZ AKOSMAN

Bursa Uludağ Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 24.02.2020

Tez Başlığı / Konusu: SURİYELİ GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE ENTEGRASYON SORUNU (BURSA YILDIRIM İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 78 sayfalık kısmına ilişkin, 24/02/2020 tarihinde şahsım tarafından *turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %10 'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

24.02.2020

Adı Soyadı: HİLAL GÖKMEN

Öğrenci No: 701644016

Anabilim Dalı: Sosyoloji

Programı: Sosyoloji

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Doç. Dr. İbrahim KESKİN

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği)” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

24.02.2020

Adı Soyadı : Hilal Gökmen
Öğrenci No : 701644016
Anabilim Dalı : Sosyoloji
Programı : Yüksek Lisans Programı
Statüsü : Yüksek Lisans Öğrencisi

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Hilal Gökmen
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Sosyoloji
Bilim Dalı : Sosyoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xii + 91
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. İbrahim KESKİN

SURİYELİ GÖÇMEN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE ENTEGRASYON SORUNU (BURSA YILDIRIM İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Bu çalışma, Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegre olurken yaşadıkları sorunların tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın evrenini, Bursa Yıldırım ilçesi ortaöğretim programında kayıtlı olan 366 öğrenci, örneklemi ise kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiş Bursa Yıldırım ilçesinde eğitim gören 188 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada uygulanan anket, örneklem grubuna yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. Anket formuyla elde edilen veriler SPSS 21.0 for Windows paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda Suriyeli öğrencilerin Türkçe yetersizliğinin; okul başarılarını, okul arkadaşları ve öğretmenleri ile uyumlarını olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Türkçe dil becerisinin, öğrencilerin göç etmekten memnuniyet düzeyi ve geleceğe dair beklentilerini anlamlı ve olumlu şekilde etkilediği saptanmıştır. Suriyeli öğrencilerin maddi yetersizlikler yaşadığı ve eğitim kapsamında maddi desteğe ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Çocukların Eğitimi, Göç-Eğitim İlişkisi

ABSTRACT

Name and Surname : Hilal GÖKMEN
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Sociology
Branch : Sociology
Degree Awarded : Master
Page Number : xii + 91
Degree Date : .... / .... / 20.....
Supervisor (s) : Doç. Dr. İbrahim KESKİN

THE INTEGRATION PROBLEM OF SYRIAN MIGRANT STUDENTS TO THE TURKISH EDUCATION SYSTEM (BURSA YILDIRIM DISTRICT EXAMPLE)

The aim of this study was to determine the problems that Syrian immigrant students experience while integrating into the Turkish education system. The population of the study consists of 366 students enrolled secondary education program in Bursa Yıldırım district and the sample consists 188 volunteer students studying in Bursa Yıldırım district selected by easy sampling method. The questionnaire was applied to the sample group by face to face interview method. The data obtained from the questionnaire were analyzed using SPSS 21.0 for Windows package program.

As a result of the research, it is found out that the Syrian students' lack of Turkish affects their school success and their harmony with school friends and teachers. The more improved Turkish language skills they have, the more satisfaction level of the students to migrate.

Keywords: Migration, Education of Syrian Children, Immigration and Education

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, iki yıl boyunca değerli bilgilerini bizlerle paylaşan saygıdeğer danışman hocam; Doç. Dr. İbrahim Keskin'e ve tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	5
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	8
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	9
5.1. Araştırma Modeli	9
5.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi.....	9
5.3. Veri Toplama Yöntemi	10
5.4. Veri Toplama Aracı	10
5.5. Verilerin Değerlendirilmesi	10

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK AÇIKLAMALAR İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. GÖÇ KAVRAMI	11
2. GÖÇ TÜRLERİ.....	13
2.1. Siyasi Sınırlara Bağlı Göçler	13
2.1.1. İç Göçler.....	14
2.1.2. Uluslararası Göçler.....	15
2.2. Hareket Şekillerine Göre Göçler.....	17
2.2.1. Kademeli Göçler	17
2.2.2. Devamlı Göçler	18
2.3. Karar Alma Sürecine Göre Göçler.....	19
2.3.1. Gönüllü Göçler.....	19
2.3.2. Zorunlu Göçler	21
3. GÖÇÜN OLUMSUZ ETKİLERİ VE ENTEGRASYON	23
4. SURİYELİ GÖÇMENLER VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ.....	28
5. GÖÇ – EĞİTİM İLİŞKİSİ.....	31
5.1. Uyum Sorunları	33
5.2. Ailelerin Sosyoekonomik Durumları ve Çocukların Eğitimine Etkisi	35
5.3. Okullaşmanın Azalması.....	36
5.4. Dil Sorunu.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. ANKET BULGULARI	39
2. ÖĞRETMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER.....	61

2.1. Suriyeli Göçmen Öğrencilerin İletişim Becerisi Üzerine Görüşmeler	61
2.2. Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Okula Uyum Sürecine İlişkin Görüşmeler	62
2.3. Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Ekonomik Durumunun Eğitim Süreçlerine Etkisi Üzerine Görüşmeler	63
2.4. Müfredatın İşlenmesi Sürecinde Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Durumu	65
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
KAYNAKÇA	74
EKLER.....	80

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	23
Tablo 2: Suriyelilerin İlk On ile Göre Dağılımı.....	30
Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	30
Tablo 4:Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	39
Tablo 5: Katılımcıların Yaş Durumu	39
Tablo 6: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Sınıf Derecesi.....	40
Tablo 7: Katılımcıların Kardeş Sayısı.....	40
Tablo 8: Katılımcıların Evde Birlikte Yaşadıkları Kişi Sayısı.....	41
Tablo 9: Katılımcıların Kullandıkları Anadili	42
Tablo 10: Katılımcıların Etnik Köken Durumu	42
Tablo 11: Katılımcıların Bursa'da İkamet Eden Akrabası Olup Olmaması Durumu	43
Tablo 12: Göçe Neden Olan Faktörler	43
Tablo 13:Türkiye'ye Göç Etmekten Memnun Olma Durumu	44
Tablo 14:Katılımcıların İletişim Kurabilme Düzeyi.....	44
Tablo 15: Katılımcıların Okul Arkadaşlarının Yaklaşımlarının Değerlendirmesi	45
Tablo 16:Katılımcıların Öğretmenlerinin Yaklaşımlarını Değerlendirmesi	46
Tablo 17: Katılımcıların Eğitimde Sene Kaybı Durumu	46
Tablo 18:Katılımcıların Sınıflarında Yaşadıkları Sorunlar.....	47
Tablo 19: Yaşadıkları Sorunların Çözümünde Yardım Alma Durumu	47
Tablo 20: Katılımcıların Türkçe'yi Öğrenme Süreleri.....	48
Tablo 21: Katılımcıların Türkçe Yazma Becerisi	48
Tablo 22: Katılımcıların Yakın Arkadaş Dağılımı.....	49
Tablo 23: Katılımcıların Öğretmenleri Kendilerine Yakın Hissetme Durumu.....	49
Tablo 24: Eğitim Öğretim Süreci İçin Talep Ettikleri İmkanlar	50
Tablo 25: Eğitim Kapsamında Devlet Desteği Görme Durumu	51
Tablo 26: Yaşadıkları Bölgeye Hissedilen Kültürel Yakınlık	51
Tablo 27: Yaşadıkları Bölgede Kendilerini Yabancı Görme Durumu.....	52
Tablo 28: Türkiye'de Yaşamak İstedikleri Süre	52
Tablo 29: Gelecek Beklentileri	53
Tablo 30: Katılımcıların Arkadaşlarının Yaklaşımları ve Katılımcıların İletişim Becerisi Arasındaki Korelasyon.....	53

Tablo 31:Öğretmenlerinin Yaklaşımları ve Katılımcıların İletişim Becerisi Arasındaki Korelasyon	54
Tablo 32: Bursa’da Hissettikleri Yabancılık ve Bursa Halkına Kültürel Yakınlıkları Arasındaki Korelasyon	55
Tablo 33: Öğretmenlerin Yaklaşımları ile Gelecek Beklentisi Arasındaki Korelasyon	56
Tablo 34: Gelecek Beklentisi ile Okul Arkadaşlarının Yaklaşımları Arasındaki Korelasyon....	57
Tablo 35: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile İletişim Becerisi Arasındaki Korelasyon	58
Tablo 36: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile Okul Arkadaşlarının Yaklaşımları Arasındaki Korelasyon	58
Tablo 37: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile Öğretmenlere Hissedilen Yakınlık Arasındaki Korelasyon	59
Tablo 38: Geleceğe Umutla Bakma ile Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi Arasındaki Korelasyon	59
Tablo 39: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile Kendi Yaş Grupları ile Eğitim Görmeleri Arasındaki Korelasyon.....	60

GİRİŞ

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş sonucu ülkemize Suriyeli göçmenlerin zorunlu göç dalgası başlamıştır. Göçmenler göç başladığından bu zamana ülkemizde ikamet etmektedir ve henüz ne zaman döneceklerine dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Suriyeli göçmenlerin yarısını oluşturan, savaşın ve göçün tüm olumsuzluklarını yaşamış Suriyeli göçmen çocukların ülkemiz geleceği açısından önem arz ettiği anlaşılmıştır. Suriyeli öğrencilerin yaşayacakları yeni ülkeye uyum sağlaması, toplumla bütünleşmesi ve geleceğe dönük sosyal rollere hazırlanması için eğitim süreci hayati önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegre olurken yaşadıkları sorunları tespit etmek ve öneriler sunmaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm araştırmanın metodolojisi ile ilgilidir. Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın yöntemi kapsamında; modeli, evreni, örnekleme, veri toplama yöntemi, veri toplama aracı ve verilerin analizi hakkında bilgiler de bu bölümde anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü araştırma kapsamında teorik açıklamalardan oluşmaktadır ve beş ana başlık altında toplanmıştır.

Birinci başlık sebepleri ve sonuçları itibari ile çeşitlilikler arz eden, bu yüzden farklı tanımlamalara konu olan göç kavramını açıklamaya yöneliktir.

İkinci başlıkta göç türleri siyasi sınırlara bağlı göçler, hareket şekillerine göre göçler ve karar alma sürecine göçler olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir.

Siyasi sınırlara bağlı göçler; iç göçler ve uluslararası göçler olmak üzere ikiye ayrılır. İç göçler; kentsel alandan kentsel alana, kentsel alandan kırsal alana, kırsal alandan kentsel alana, kırsal alandan kırsal alana olmak üzere ülke sınırları içinde yapılan göçlerdir. Uluslararası göçler ise ülke dışına yapılan göçlere denir. Suriyeli göçmenlerin göç şekli iç ve uluslararası göç değerlendirmesinde, uluslararası göç kategorisindedir.

Hareket şekillerine göre göçler; kademeli göçler ve devamlı göçler olmak üzere ikiye ayrılır. Kademeli göçler; il, ilçe ve köy arasında yapılan göçlere denir. Devamlı göçler ise kalıcı olmayan, belirli süre için yapılan göçlere denir.

Karar alma sürecine göre göçler; gönüllü göçler ve zorunlu göçler olmak üzere ikiye ayrılır. Gönüllü göçler; kişilerin daha iyi imkan ve koşullar için kendi rızası ile gerçekleştirdikleri göçlerdir. Zorunlu göçler ise kişilerin iradesi dışında itici bir faktör sebebi ile göç etmeleridir. Suriyeli göçmenlerin göç şekli ülkelerinde yaşadıkları iç savaş sebebi ile göç etmek zorunda kaldıklarından, zorunlu göçler sınıfına girer.

Üçüncü başlık göçün etkileri ve entegrasyon sürecini anlatmaktadır. Burada göç eden bireylerin yaşadıkları işsizlik, barınma, uyum sorunları açıklanmaktadır. Kültürlerarası uyumun aşamaları ve entegrasyon sürecinden bahsedilmektedir.

Dördüncü başlıkta araştırma özelinde Suriyeli göçmenler ve Türkiye'ye etkileri anlatılmıştır. Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere karşı Açık Kapı Politikası izlemesi, Suriyeli göçmenlerin hukuki statüleri ve Türkiye'de Suriyeli göçmenlerin yıllara ve şehirlere göre sayı dağılımları bu kısımda detaylandırılmıştır.

Son başlıkta göç ve eğitim ilişkisi ele alınmıştır. Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitimde yaşadıkları uyum sorunları, Türkçeyi öğrenirken yaşadıkları sorunlar, Suriyeli ailelerin sosyoekonomik durumları ve Suriyeli göçmen çocukların eğitime katılmasının önündeki engeller konuları anlatılmıştır.

Çalışmanın son bölümü ise Bursa Yıldırım ilçesinde ortaöğretim programında kayıtlı Suriyeli öğrencilere uygulanan anket çalışmasından elde edilen bulgular, gözlemler ve yorumlardan oluşmaktadır. Bu bölümde Suriyeli göçmen öğrencilerin demografik bilgilerine, eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlara ve gelecek beklentilerine yer verilmiştir. Öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara yönelik öneriler sunulması üzerine çalışılmıştır.

Literatürü incelediğimizde göçmen öğrencilerin eğitim sürecine yönelik yapılan bazı çalışmalar şunlardır:

‘‘Uluslararası Kitlesele Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler’’¹ çalışmasında göç neticesinde ortaya çıkan toplumsal entegrasyon sorunlarını ortadan kaldıracılabilecek en etkili yolun eğitim olduğundan bahsedilmektedir. İnsanların yaşadıkları bölgenin dilini bilmesinin oraya uyum sağlamasında en önemli araç olduğu anlatılmaktadır ve özellikle çocukların göç ettikleri yeni ülkede yaşadıkları farklılara çözüm sağlayabilmesi için eğitimin zaruri olduğu belirtilmektedir.

Suriyeli çocukların küçük yaşta yaşadıkları travmatik süreçlerin eğitim sürecinde içe dönüklük, kendini ifade etmekte güçlük çekme gibi engeller oluşturduğunu belirten ‘‘ Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar’’² çalışması, aynı zamanda sınıflarda öğrenci sayısının fazla olması sebebiyle öğrencilerle yeteri kadar ilgilenilmediğini de belirtir. Öğrencilerin yaşadıkları dil probleminin diğer sorunlara sebep olması neticesinde çok daha önem arz ettiği vurgulanmıştır.

‘‘Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitime Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri’’³ çalışmasında okul yöneticileri öğrencilerin okula kayıt esnasında tanıtma belgesinin eksik olması ve kayıt sistemindeki eksiklikler konularında sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bunun yanında öğrencilerle iletişim kurarken sorun yaşandığı ve öğrencilerin uyum konusunda sıkıntılar yaşadığı da anlatılmıştır. Okul yöneticilerine ve öğretmenlere, öğrencilerle iletişim ve çok kültürlü eğitim seminerleri verilmesi; öğrencilere Türkçe ek dersleri konulması ve Arapça bilen öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerle ilgilenmesi için görevlendirilmesi sonuçlarına ulaşılmıştır.

‘‘Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme’’⁴ çalışması kamplarda verilen eğitim sürecini yıllara göre analiz etmiştir. Eğitimin kamplarda sosyal etkileşimden uzak ve Suriyeli ya da Arapça bilen öğretmenler tarafından yapılmasının dil gelişimi konusunda olumsuz görüldüğü

---

¹ Coşkun Taştan vd. ‘‘ Uluslararası Kitlesele Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler’’, *I. Uluslararası Göç Ve Güvenlik Konferansı*, Ankara, 2016, s.18.

² Gürkan Moralı, ‘‘Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar’’, Kayseri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.8, S. 15 (2018), s. 1440.

³ Faruk Levent, Semih Çayak, ‘‘ Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitime Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri’’, İstanbul, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.14-1, S.21-46 (2017), s.37.

⁴ Kadir Kaan Büyükkız, Önder Çangal, ‘‘Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme’’, Gaziantep, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, C.5, S.3 (2016), s.1427.

belirtilmiştir. Ekonomik sebeplerden öğrencilerin işe girmesi, kızların evlenmesi sonucu eğitim sürecine dahil olamayan veya devam edemeyen öğrenciler olduğu aktarılmıştır.

Suriyeli göçmen öğrenciler geçici eğitim merkezlerinde yalnızca Suriyeli öğrencilerden oluşan sınıflarda ve Suriye müfredatı ile Arapça ders görmektedirler. Geçici eğitim merkezlerinde gördükleri eğitim sonucu yapılan sınavlarda Milli Eğitime bağlı okullara kayıt yaptırabilmek için denklik belgesi almaktadırlar. Göçmen öğrencilerin ülkemizde devam eden eğitim sürecinde nihai varış noktası Milli Eğitime bağlı okullardır. Bu çalışmanın amacı Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi müfredatı çerçevesinde, Türk öğrencileri ile birlikte karma sınıflarda ve Türkçe eğitim gördükleri süreçte yaşadıkları sorunların tespitini yapmak ve bu sorunlara çözümler sunmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

İnsanların hayatlarının bir kısmını veya tamamını geçirmek üzere yaşadıkları bölgeden bir başka bölgeye, anlamlı bir süre için taşınması durumu göç olarak adlandırılır. Tarih boyunca görülen ve görülmeye devam edilecek olan göç eylemi; isteğe bağlı olarak daha iyi yaşam standartları elde etmek için gönüllü olarak gerçekleşebileceği gibi savaş, kıtlık, doğal afet ve siyasi sebeplerle zorunlu olarak da yurt sınırları içinde veya ülkeler arası olarak gerçekleşebilir. Gönüllü yapılan göçlerde bireysel veya küçük gruplar halinde görülen göçler, zorunlu yapılan göçlerde kitlesel göçler daha fazla görülmektedir. Gönüllü göçler genel olarak kişilerin daha iyi yaşam koşullarına ulaşması maksadıyla, buldukları bölgeye oranla eğitim koşullarının, iş fırsatlarının, sağlık imkanlarının ve kültür faaliyetlerinin daha gelişmiş olduğu bölgelere yapılır. Zorunlu göçler ise bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerden, isteklerine bağlı olmadan, başka bölgelere hayatta kalma mücadelesi ile yerleşmeleri sürecidir. Bu yüzden zorunlu göç yaşayan insanların göç öncesi, sırası ve sonrası süreçleri zorlayıcı ve travmatik olabilmektedir. Göç öncesi süreçte; beklenmedik siyasi, afet ve savaş durumları ile karşılaşan göçmenler daha eylemin başında zorlu bir sürece girmektedir. Göç sürecinde; kaçakçılarının istismarı, süreç başında ve esnasında devam eden can güvenliği tehdidi ve hatta can kayıpları olabilmektedir. Göç sonrası; riskli ve zor süreçlerden geçmiş göçmenler, yeni bir ülkeye kültür uyumu ve hayatını devam ettirebilecek maddi imkanların sağlanması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu yüzden zorunlu göç ile gelen göçmenleri alan ülkelerde, öncelikle göçmenlerin hayat standartlarını oluşturmaya yönelik daha sonra ülkelerine sosyal uyumlarını sağlayacak politikaların oluşturulması gerekmektedir.

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sebebi ile Suriye’den ülkemize zorunlu kitlesel göç hareketi yaşanmıştır. Başladığı ilk zamanlarda geçici olacağı düşünülen göç hareketi, süreç içerisinde Suriye’deki savaşın devam etmesi ile seyir değiştirmiştir. Bu durum Suriyeli vatandaşların göç ettiği ülkeler diziliminde en başta yerini alan ülkemizin geleceği adına da büyük bir önem arz etmektedir. Göç eden Suriyeli vatandaşların

hayatını devam ettirecek şartları sağlaması ve ülkemiz halkı ile sosyal ve kültürel açıdan bütünleşmesi gerekmektedir.

UNCHR (2017)⁵ verilerine göre göç eden Suriyeli vatandaşların %47,5'inin çocuk olduğu bilinmektedir. Orandan anlaşılacağı üzere bu sadece salt bir göç meselesi değil aynı zamanda bir göçmen çocuk meselesidir. Suriye'de savaş esnasında yaşadıkları felaketler ve ülkelerinden kopmanın sancısını yaşayan çocuklar; kuşkusuz göç sürecinden çok etkilenen gruplardan biridir. Ahmet Telli'nin "Göç" şiirinde⁶

'...Göç başladı bir acıdan bin acıya
Geride akşamın küllenen ateşi
Ve susturulmuş çocuk sevinçleri kaldı...'

mısralarında anlattığı gibi, tüm göçmenler için bir acıyla başlayan göç serüveni bin acıyla devam eder ve çocukların psikolojileri üzerinde büyük etkileri vardır. Sosyal hayata uyum sağlanmasında en etkili yollardan biri eğitimidir. Çocukların yeni ülkeye, ülkenin kurallarına, vatandaşlığına uyum sağlayabilmesi için eğitim süreci hayati bir rol oynar. Bu yüzden göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayarak toplumsal bütünleşmeyi sağlayabilmeleri ülkemizin geleceği açısından son derece önemlidir. Bu çalışmanın amacı Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göç yaşamış çocukların eğitim sistemine entegre olurken yaşadıkları sorunların tespitini yapmak ve bu sorunlara öneriler sunmaktır. Çalışma Bursa Yıldırım ilçesinde eğitim gören lise dönemindeki Suriyeli göçmen öğrencilere anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Suriyeli göçmen öğrencilerin devlet okullarında eğitim görürken yaşadıkları sorunların tespiti
- Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerle karma sınıflarda eğitim görmesinin eğitim süreçlerini nasıl etkilediğinin tespiti
- Suriyeli göçmen öğrencilerin Türkçe dil yeterliliklerini ne kadar sürede gerçekleştirdiklerinin ve derslerde dil yetersizliği nedeniyle problem yaşayıp yaşamadıklarının tespiti

⁵ UNCHR,2017, <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, (28.08.2019) .

⁶ Ahmet Telli, *Su Çürüdü*, İstanbul: Everest Yayınları, 2014, s.64.

- Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk toplumuna kültürel olarak bakış açılarının ve kendilerini buraya ne kadar ait hissettiklerinin tespit edilmesi
- Suriyeli göçmen öğrencilerin sınıf arkadaşları ile iletişimlerinin ne düzeyde olduğunun tespiti
- Suriyeli göçmen öğrencilerin öğretmenleri ile iletişimlerinin ne düzeyde olduğunun tespiti
- Suriyeli göçmen öğrencilerin gelecek planında Türkiye’de ne kadar süre kalmayı düşündüklerinin tespiti

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bireyleri hayattaki sosyal rollere hazırlayan, bilgi ve beceri kazandıran, toplumla bütünleştiren eğitim süreci tüm çocuklar için sosyal bir haktır ve evrenseldir. Suriyeli göçmen çocukların da ülkemizdeki diğer çocuklar gibi fırsat eşitliği sağlanarak eğitim sürecine dahil olmaları gerekmektedir. Yaşanılan büyük göç dalgasında azımsanmayacak sayıda olan ve artık misafir olmadıkları anlaşılan Suriyeli çocukların ülkemizin geleceği için önem arz ettiği açıkça görülmektedir. Zorlu süreçler yaşamış Suriyeli çocukların tehlikeli grupların hedefi olmaması için, eğitim sürecine dahil edilmesi gereklidir. Eğitim süreçlerinde gördükleri müfredat içinde eğitim ve öğretim programlarından en fazla yararlanabilecekleri şekilde imkanlar sunulmalıdır. Bu coğrafyanın kaderi haline gelen göç olayından etkilenen Suriyeli çocukların eğitim sisteminde karşılaştıkları sorunların tespit edilerek kayıp nesil⁷ olmaları tehlikesinin önüne geçilmelidir.

Suriyeli göçmen öğrenciler kamplarda ve geçici eğitim merkezlerinde gördükleri eğitim sonunda girdikleri sınavlarda denklik belgesi alarak devlet okullarına kayıt yaptırmaktadır. Çalışma ile öğrencilerin nihai varış noktası olan devlet okullarına entegre olurken yaşadıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma öğrencilerin ve öğretmenlerin değerlendirmelerini dikkate alarak öğrencilerin devlet okullarında yaşadıkları sorunların anlaşılması ve eksikliklerin düzeltilmesi açısından önem taşır.

---

⁷ UNICEF, 2017,
http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf,
(20.07.2019).

3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma süresince dört temel sınırlılık ile karşılaşmıştır.

- Suriyeli öğrencilerin bazılarının anket uygulamasını sağlıklı olarak yürütebilecek düzeyde Türkçe iletişim becerisi olmamasıdır. Bu öğrencilerle özel olarak ilgilenilerek Türkçe yeterliliği olan arkadaşları ile tek tek her sorunun tercümesi yapılarak anketleri doldurulması sağlanarak sorun aşılmaya çalışılmıştır.

- Ankette yer alan sınıf arkadaşları ve öğretmenleri ile ilgili sorulara verilebilecekleri olumsuz cevapların duyulması, öğrenilmesi durumunun öğrencilerin üzerinde baskı oluşturmasıdır. Okul idarelerinin yardımı ile anketin, kütüphanelerde sadece Suriyeli öğrencilerin ve anket yürütücüsünün olacağı şekilde ve anket öncesi öğrencilerle kurulan iletişimde karşılıklı güven ortamının yaratılması ile bu sorun aşılmaya çalışılmıştır.

- Çalışmaya dair elde edilen verilerin kısıtlı bir süreyi kapsamaktadır. Çalışma yüksek lisans tez süreci kapsamında devam ettiği için süre sınırlaması bulunmaktadır.

- Sınırlı süre ve maliyet sebebi ile çalışmanın yapıldığı bölge sınırlandırılmıştır. Çalışmanın anlamlı bir sonuç vermesi için gerekli kriterlere uyan ve sınırlı süre içinde ulaşılabilecek büyüklükte bir bölge belirlenerek, Bursa Yıldırım ilçesinde çalışma yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Suriyeli göçmen öğrenciler devlet okullarında, kamplarda ve geçici eğitim merkezlerinden farklı olarak verilen müfredata ve karma sınıflara entegre olurken zorluk yaşayacaktır.

Türkçe eğitim veren devlet okullarında Suriyeli göçmen öğrencilerin Türkçe dil yetersizliği ders başarılarını olumsuz etkilemektedir.

Suriyeli göçmen öğrencilerin Türkçe iletişim beceri düzeyi arttıkça, öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile olan iletişimlerini olumlu değerlendirme düzeyleri de artacaktır.

Suriyeli göçmen öğrenciler yaşadıkları maddi sıkıntılar sebebi ile eğitim hayatında zorluklar yaşamaktadır.

Suriyeli göçmen aileler kız çocuklarının lise eğitimi görmeleri konusunda tutucu davranabileceği için kız öğrenciler eğitim sürecine katılma sürecinde erkeklere göre daha dezavantajlıdır.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

5.1. Araştırma Modeli

Çalışmada kolayda örnekleme ve yarı yapılandırılmış görüşme modeli kullanılmıştır.

Kolayda örnekleme: Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden olan kolayda örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Kolayda örnekleme; ulaşılabilir olan bireylerin örnek kapsamının içerisine dâhil edilmesi yoluyla yapılmaktadır.⁸

Yarı yapılandırılmış görüşme: Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırılan temaya yönelik kapsamlı veriyi temin etmek için, katılımcıların iç dünyalarını anlamaya, sahip oldukları bilgi, deneyim ve davranışlarını betimlemeye yönelik bir tekniktir.⁹

5.2. Çalışmanın Evreni ve Örnekleme

Birçok bilimsel çalışmada araştırma yapılan evrenin bütününcü incelemek hem maliyetli hem de zaman açısından mümkün olmayabilir. Ancak bu çalışmada evren ulaşılabilir sayıda olduğu için, evreni oluşturan tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın evrenini İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan verilere göre Bursa Yıldırım ilçesi devlet okullarının ortaöğretim programında kayıtlı 366 Suriyeli öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın evreni, Bursa'da en fazla Suriyeli öğrencinin bulunması sebebi ile Yıldırım İlçesi olarak seçilmiştir.

İl milli eğitim müdürlüğü izni ile evren içinde bulunan tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak kayıtlı olduğu halde okula devam etmeyen, devamsızlık yapan ve anket yapmayı kabul etmeyen öğrenciler olması sebebiyle okullara kayıtlı ve devamlılık sağlayan 188 öğrenciye ulaşılarak anket uygulanmıştır.

⁸ A. Hamdi İslamoğlu, Ümit Alınacak, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*, 4.b, İstanbul:Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014, s.194.

⁹ Nurettin Özgen, *Beşeri Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikler*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016, s.161.

5.3. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmada temel veri toplama yöntemi olarak nicel yöntemlerden anket kullanılmıştır. Bursa ili Yıldırım İlçesi devlet okullarında yöneticilerin yönlendirmesi ile öğrencilere ulaşılarak yapılan anket, yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Ayrıca anket uygulaması yapılan okullarda görev yapan öğretmenler ile yapılan yarı yapımsel mülakat ile daha detaylı bilgi elde edilmeye çalışılmıştır.

5.4. Veri Toplama Aracı

Konu ile ilgili literatür taramasının yanında araştırmanın amacına yönelik oluşturulan anket uygulaması yapılmıştır. Anket formunun ilk bölümünde yer alan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. sorularda kişisel bilgilerin analizi yapılarak frekans dağılımları gösterilmiştir. Formun ikinci bölümü 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. sorularından oluşup Bursa ili Yıldırım ilçesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin gördükleri eğitim ile ilgili sorun ve beklentilerini belirlemeye yöneliktir. 23, 24, 25, 26. Sorulardan oluşan üçüncü bölüm ise Suriyeli öğrencilerin gelecek beklentisini anlamaya yönelik oluşturulmuştur.

Anket formunun güvenilirliğinin test edilmesi için ilk olarak 60 kişiye anket uygulanmıştır. Yapılan pilot uygulama sonucu yeterli güvenilirlik derecesi saptanmış ve sonrasında anket tüm evrene uygulanmıştır.

5.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Anket formuyla elde edilen veriler SPSS 21.0 for Windows paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Üç bölümden oluşan anket formunun ilk kısmında yer alan kişisel soruların analizi frekans dağılımları şeklinde gerçekleştirilmiştir. Formun ikinci ve üçüncü kısmında öğrencilerin cevaplarını değerlendirmeye yönelik önem düzeyi 7'li likert ölçeği ile 11, 12, 13, 18, 20, 23, 24. Sorular; evet, hayır, belki şeklinde 14, 16, 22 ve 26. sorulara verilen yanıtlar frekans analiziyle değerlendirilmiştir. Ayrıca ifadelerin birbirleriyle aralarındaki korelasyonları anlamlı olanlar, araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK AÇIKLAMALAR İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. GÖÇ KAVRAMI

Göç kavramı, sebepleri ve sonuçları itibariyle çeşitlilikler arz eden, bu yüzden farklı tanımlara konu olan bir kavramdır. Bu sebepler göçün niteliğini ve ortaya çıkaracağı etkileri belirler. Temelde göç bir hareketlilik belirtir. Olumlu veya olumsuz değişimlerin büyük bir bölümü bir hareketle meydana gelir. Göç de bir hareket şeklidir ve insanlara özgü olmayıp çok çeşitli canlılarda da görülebilir. İnsanlar için genel itibariyle yerleşik hayata geçmiş olduğunu söyleyebilirsek de göç hareketleri halen devam etmektedir.

Göç için çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu çeşitliliğin sebebi yukarıda da açıklandığı üzere hem canlılar arasında yaygın olarak kullanılan bir hareket şekli olması hem de sebep ve etki itibariyle çeşitlilik arz etmesinden kaynaklanmaktadır. Konumuz itibariyle tanımlayacak olursak, göç en genel tanımıyla, insanların bir yerden başka bir yere değişik sebepler yüzünden hareket etmesidir.¹⁰ Ancak bir harekete sadece yer değişikliği sonucunu ortaya çıkardığı için göç diyemeyiz. Erder'e göre hareketin göç olarak adlandırılabilmesi için anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak bir sürede gerçekleşmesi gerekir. Yani Bursa'nın Yıldırım ilçesinde yaşayan bir ailenin, aynı ilçe içinde başka bir mahalleye taşınmasını göç olarak nitelendirmek güçtür. Yine aynı ailenin bir hafta sonu Bursa'dan şehir dışına veya yurtdışına seyahat edip ertesi hafta sonu geri dönmesini de göç olarak değerlendiremeyiz, bu ancak turistik bir gezi olur. Bu bakımdan Erder'in belirlemiş olduğu uzaklık ve süre kriterleri değerlidir. Çünkü uzaklık arttıkça iklim, coğrafya, ekonomi, hukuk, kültür ve benzeri birçok faktör değişim göstermeye başlayacaktır. Hareketin başladığı nokta ile bittiği nokta arasındaki "anlamlı" farklılığı sağlayan, insan ve doğa kaynaklı bu çok çeşitli faktörlerdir. Uzaklığın artmasıyla farklılaşma da artacağı için göç neticesinde birbiriyle karşılaşan ve çatışan kültürler ortaya çıkacaktır. Böyle bir etki ortaya çıkarabilen hareketlere göç diyebiliriz. Uzaklık gibi süre kriteri de aynı oranda önemlidir. Çünkü farklılıkların karşılaştığı noktalarda etkileşimin gerçekleşebilmesi için zamana ihtiyaç vardır. Bir hafta

¹⁰ Sema Erder, *Refah toplumunda 'getto' ve Türkler*, İstanbul: Teknografik Matbaacılık A.Ş., 1986, s.9.

sonu gezisi de elbette mikro ölçekte değişimler yaratabilir. Ancak bu değişimin miktarının göç çıtasına yaklaşılabilmesi için “anlamli” bir uzunlukta sürenin geçmesi gereklidir. Kaldı ki bu sürenin uzunluğu da göçün etkilerini belirlemede, göç edenin ve göçmenle karşılaşmanın birbirlerine karşı tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Çünkü insan ister istemez geçici olana farklı, kalıcı olana farklı davranır. Bu etkileşimin bir gereğidir. Ne kadar süre ile etkileneceğini bilen insan ona göre pozisyonunu belirler. Kalıcı olarak muhatap olacağını bildiği bir kültürle kendi kültürü arasında bağ kurmaya başlaması kıyasen geçici bir süreliğine karşılaştığı kültüre nazaran daha kolaydır. Burada etkileşim çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Sürecin yürütölme şekline göre, uyumlu hareketler neticesinde kültürler birbirine entegre olabileceği gibi, uyumsuzluklar ve kültürler arası çatışmalar neticesinde asimilasyon, terör veya savaş gibi olaylar ortaya çıkabilir. Bu yönüyle göç oldukça kapsamlı bir olgudur. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Erder’in süre, mesafe ve bunların anlamlı miktarlarda olması kriterleri göçü tanımlamak ve anlayabilmek için oldukça değerlidir.

Durugönül’e göre göç, yaşadığımız bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılıp başka coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye yerleşilmesidir.¹¹ Bu tanım süre kriterini barındırmamaktadır. Yerleşmek ifadesi bir kalıcılığı-sürekliliği belirtir. Kalıcılığın olmadığı ve etkileşimi sağlayacak anlamlı bir süre içinde gerçekleşen geçici göçler ve mevsimlik göçler Durugönül’ün tanımı çerçevesinde yer bulamamaktadır.

Akkayan’a göre göç, nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla başka bir yere gitmesidir.¹² Doğanay ise, “Nüfusun, devamlı yaşam bölgelerini kişisel olarak ya da aileler ve gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç denir¹³” demiştir. Akkayan ve Doğanay’ın tanımında süre ve mesafe kriterleri bulunsa da bunların anlamlı olması kriteri bulunmadığı için tam anlamıyla kavramın içini doldurmaya muktedir değildir; tatil için şehir dışına çıkan bir kişi veya aile de yaşadığı çevreyi geçici bir süreliğine terk edip gitmektedir ancak bu harekete süre yönünden anlamlılık kriterinden yoksun olduğu için, göç diyebilmemiz

¹¹ Esmâ Durugönül, “Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler İçinde Toplum ve Göç”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Ankara, 1997, s.6.

¹² Taylan Akkayan, *Göç ve Değişme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s.3.

¹³ Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 5.b., Ankara: Gazi Büro Yayınevi, 1994, s.165.

mümkün değildir. Özetle, süre, mesafe ve bu ikisinin anlamlı düzeyde bulunması göçü tanımlamak için gerekli, yeterli ve önemli kriterlerdir. Hatta denilebilir ki bu kriterlerin bulunmadığı göç tanımları eksiktir.

2. GÖÇ TÜRLERİ

Göç olgusu; sebepleri, sonuçları ve süresi itibariyle çok farklı türlerde karşımıza çıkabilmektedir. Birçok çalışmada da göçle ilgili farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Göç ile ilgili önemli çalışmalara imza atan William Peterson, göçü 5 başlığa ayırmıştır: İlkel göç, kontrollü göç, serbest göç, zorunlu göç ve yöneltilmiş göç.¹⁴ Fichter ise göç türlerini sadece zorunlu göçler ve gönüllü göçler olarak ayırmayı uygun bulmuştur.¹⁵ Yalçın ise göç tasnifini, irade esasına göre göçler: gönüllü göç – zorunlu göç; göçün yoğunluğu esasına göre göçler: kitlesel göç – bireysel göç; ülke sınırları esasına göre göçler: iç göç – dış göç; yerleşim sürelerine göre göçler: geçici göç – sürekli yerleşmek amacıyla yapılan göç şeklinde yapmıştır.¹⁶ Tüm bunlarla birlikte birbirine iç içe geçmiş daha farklı göç tasnifleri de mevcuttur. Örneğin dış göçler, göç eden kişinin niteliğine göre; işçi göçü, beyin göçü, mübadele göçü gibi ayrımlara tabi tutulabilir. Bir başka açıdan bakacak olursak ülke içinde yapılan bir göç hem zorunlu, hem kitlesel, hem geçici olabilir. Bir deprem felaketi neticesinde depremin gerçekleştiği bölge halkının geçici bir süreliğine devlet eliyle güvenli bir bölgeye, örneğin bir çadır kente nakledilmesi sonucunda zorunlu, geçici ve kitlesel bir göç yaşanabilir. Bu ve benzeri durumların örnekleri azımsanmayacak kadar çoktur. Hayat olaylarının çeşitliliği karşısında göç kavramının tasnifi de çeşitlenebilmektedir.

Genel olarak yapılan sınıflandırma ise siyasi sınırlara bağlı göçler, hareket şekillerine göre göçler ve karar alma sürecine göre göçler şeklindedir.

2.1.Siyasi Sınırlara Bağlı Göçler

Siyasi sınıra yapay sınır da denir. Devletlerin, ülke topraklarının kenar noktalarını ifade eden bir kavramdır. Siyasi-yapay olarak adlandırılmasının sebebi diplomatik

¹⁴ William Peterson, *A General Typology of Migration*, 1. e., Britain: Pergamon Press Ltd., 1970, s.49-69.

¹⁵ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Nilgün Çelebi, 3. b., Ankara: Atilla Yayıncılık, 1996, s.155.

¹⁶ Cemal Yalçın, *Göç sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004, s.17-20.

ilişkiler, savaşlar, antlaşmalar neticesinde, insanlar tarafından kabuller üzerinden belirlenmiş olmasıdır. Siyasi sınır bir nehir, akarsu, vadi, dağ gibi coğrafi bir şekilde belirlenebileceği gibi, düz bir ovaya adeta çizgi çekerek, Amerika Birleşik Devletleri - Meksika sınırında olduğu gibi, bir duvarla da belirlenebilir. Bu tip sınırlarda, sınırın varlığı devletlerarası ilişkilere bağlıdır. Dolayısıyla en hassas sınır çeşitlerinden birisidir.

Siyasi sınırlara bağlı göç ayrımı da göçün bu siyasi sınırlar içinde mi yoksa ülkeler arasında mı yapıldığına dair bir kıstastır. Etkileri bakımından çok çeşitlilik arz edebilir. Zira sınırları yere çizilen bir çizgi ile belirlenen Avrupa ülkelerinin sınır komşusu vatandaşları birbiriyle yoğun bir iletişim-etkileşim halinde olduğundan, özellikle sınır bölgelerinde oturan vatandaşların aralarında kültürel anlamda ciddi farklılıklar görülmeyebilir. Fakat Ortadoğu gibi siyasi anlamda daha hareketli bir coğrafyada bir sınır çizgisi aynı coğrafi bölgede yaşayan halkların dillerini, yaşayış ve kültürlerini ayırabilir.

2.1.1. İç Göçler

Ülke sınırları içinde yapılan göçlere iç göçler denir.¹⁷ Ancak iç göçler de kendi içinde farklılaşmaktadır. Kır-kent, il-ilçe-köy gibi farklı yerleşim merkezleri arasında gerçekleşen göçler ortaya çıkardığı etki bakımından birbirinden ayrışır.

Keleş'e göre iç göç, belirli bir ülke içinde, köy, kasaba veya kent gibi yerleşim yerleri arasında yapılan nüfus hareketliliğidir.¹⁸ Tekeli'ye göre ise yurt içinde yaşayan nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki ikametgâhlarının farklı olması durumu şeklinde oluşan göçlerdir.¹⁹

Hareket yönüne göre iç göçler dört farklı şekilde gerçekleşebilir:

-Kentsel alandan kentsel alana,

-Kentsel alandan kırsal alana,

¹⁷ Serdar Sağlam, "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme", İstanbul, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C:Güz, S.5, ss.33-44.

¹⁸ Ruşen Keleş, *Kent Bilim Terimler Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi, 1998, ss.50-63.

¹⁹ İlhan Tekeli, *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008, s.173.

-Kırsal alandan kentsel alana,

-Kırsal alandan kırsal alana doğru yapılan göçler.²⁰

İç göçlerin sebepleri açısından itici ve çekici nedenler önemlidir. Gelir seviyesinin düşüklüğü, işsizlik, yoksulluk, güvenlik sorunları, tarımsal yetersizlikler gibi unsurlar itici etmenleri; gelir seviyesinin yüksek olması, geniş iş imkanları, kentte bulunan akrabalık ilişkileri, güvenliğin bulunması, insani yaşam koşulları gibi unsurlar çekici etmenleri oluşturur.²¹

2.1.2. Uluslararası Göçler

Uluslararası göçler, ülke dışına yapılan göçlere denir.²² Yani bir göçün uluslararası nitelik taşıyabilmesi için kişi veya grubun hali hazırda yaşamakta olduğu ülkeyi terk edip başka bir ülkeye sürekli veya geçici olarak yerleşmesi gerekmektedir. Bu tanım açısından bakıldığında göç eden kişinin niteliği, milliyeti, mesleği, göç etme amacı gibi unsurlar önem taşımamaktadır. Uluslararası göçlere esas niteliğini kazandıran unsur, göçün birbirinden farklı iki ülke arasında gerçekleşiyor olmasıdır. Çoğu zaman göç alan ve göç veren ülkelerin kültürleri arasında hafife alnamayacak farklılıklar vardır. Dil, gelenekler ve görenekler, sosyal düzen, iş disiplini, çalışma alışkanlıkları, yeme-içme kültürü, aile hayatı gibi çok çeşitli unsurlar ve etmenler uluslararası göçün sosyolojik etkilerini derinleştirmektedir. Bugün dünya üzerinde 200 milyon insan, doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamaktadır. Durumun ciddiyetini daha açık ifade etmek için diyebiliriz ki, bu sayı Fransa, Türkiye ve İngiltere’de yaşayan toplam insan sayısına denktir. Tüm bu nüfusun uluslararası bir göç hareketine girişmiş olduğunu varsayalım. En başta göç alan bölgelerdeki yerleşik halklar çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalırdı. Altyapı, eğitim, entegrasyon çalışmaları, yerleşik kültürün korunması-devam ettirilmesi, kaynaşma, rekabetin önlenmesi, geçim ve iş imkanlarının sağlanması ve benzeri birçok problemle mücadele edilmesi gerekirdi. İlk büyük kitlesel göç hareketi olan kavimler

²⁰ Murat Özdemir, *Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya:Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.23.

²¹ Fatih Çelik, “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, Kayseri, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.*, C:1, S.27, ss.151-155.

²² Orhan Ersun Civan ve Arzu Gökalp, “Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği”, *Çalışma ve Toplum*, S.28, ss.233-263.

göçü ile işte bu sorunlar ve etkileşimler ortaya çıkmıştır. Bugün de Suriye’de gerçekleşen iç savaş neticesinde ortaya çıkan uluslararası göç neticesinde benzeri bir durumla karşı karşıya kalmış durumdayız.

Birleşmiş Milletlerin uluslararası göçlerde aradığı kıstas, ülkesinden ayrılarak başka bir ülkede yaşamayı planlayan kişinin bu işlemi bir yıldan daha fazla bir süre ile gerçekleştirmiş olması şartıdır.²³

Çalışmamızın omurgasını oluşturan uluslararası göçler, yarattığı etki ve ortaya çıkış sebebi açısından iç göçlerden farklılaşır. Uluslararası göçler; iklim, ekonomik, siyasal, eğitim ve savaş kaynaklı olabileceği gibi, beyin göçü veya emekli göçü şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.

Genel anlamda ise uluslararası göçü 6 kategoride değerlendirmek mümkündür:

- 1) Süreli yerleşenler
- 2) Süreli sözleşmeli işçiler
- 3) Süreli profesyonel çalışanlar
- 4) Gizli veya yasadışı çalışanlar
- 5) Sığınmacılar
- 6) Mülteciler²⁴

Bu göç kategorileri göç eden bireylerin hukuki ve sosyolojik statüsünü ifade eder. Kişilerin toplum içindeki konumları ve toplum tarafından algılanışları da bir bakıma bu statüler aracılığıyla belirlenmektedir.

---

²³ Ayhan Gençler, ‘‘Avrupa Birliği’nin Göç Politikası’’, İstanbul, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, C.0, S: 49(2005), s.174.

²⁴ Stephane de Tapia, *New Patterns of Irregular Migration to Europe*, Council of Europe Publishing, 2003, s.17.

2.2.Hareket Şekillerine Göre Göçler

Hareket şekillerine göre göçleri iki alt başlıkta ifade ederiz: Kademeli göç ve devamlı göç. Burada esas olarak dikkat edilmesi gereken ayırt edici nokta hareketin tekrarlılığı ve yönüdür.

2.2.1. Kademeli Göçler

Kademeli göçlerde göç alan yerleşim birimi ile göç veren yerleşim birimi arasında bir kademe farkı vardır. Bu fark köy-kent bağlamıyla sınırlı değildir. Köylerden ilçelere, ilçelerden illere yapılan göçler kademeli göçlerdendir. Bu göçün yaygınlaşmasıyla kırsal nüfus azalmış ve kentsel nüfus artmıştır. Böylelikle kademenin ölçeği değişmiş, küçük ve orta ölçekli şehirlerden büyük şehirlere yapılan göçler artmıştır. Tam aksi bir göç hareketi de pek tabii mümkündür. Yani kentten köye doğru bir kademe değişimi, göç süreçlerinde yaşanabilmektedir. İl-ilçe-köy arası göçleri arasında İçduygu ve Ünalın'ın belirlediği sekiz göç türü vardır: İl merkezinden il merkezine, ilçe merkezinden il merkezine, il merkezinden ilçe merkezine, ilçe merkezinden ilçe merkezine, köyden ilçe merkezine, il merkezinden köye, ilçe merkezinden köye, köyden köye göç.²⁵

Köy-kent arası yapılan göçlerde itici ve çekici özellikler etkili olmuştur. Genellikle hareketlilik köyden kente doğru gerçekleşmektedir; köydeki nüfusun hızlı artması, toprak verimliliğin düşük olması, doğal afetler, aileler arası çekişmeler ve kan davaları, toprağın miras yoluyla bölünmesi, yine toprağın yetersiz ve kötü dağıtılması, işsizlik, güvenlik sorunları, terör problemleri gibi köyde yoğunlaşan özellikler, insanları köyden kente göç etme konusunda itici etmenlerden olmuştur. Buna mukabil kent hayatının çekiciliği, iş imkânları, sağlık, eğitim olanakları, daha yüksek hayat standardı, ulaşım ve iletişimin kolaylığı köylerin karşısında kentleri daha çekici konuma getirmiştir. ²⁶ Ancak yukarıda zikredilen sebeplerin dışında başka sebepler keşfetmek mümkündür; değişen ve gelişen hayat koşulları sebebiyle yeni unsurların çekici hale gelmesi kaçınılmazdır.

²⁵ Ahmet İçduygu , Turgay Ünalın, ‘‘Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri’’, *Türkiye’de İç Göç Konferansı ed.* Ahmet İçduygu, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları,1997, ss.38-55.

²⁶ Ahmet İçduygu, İbrahim Sirkeci, İsmail Aydınğün, ‘‘Türkiye’de içgöçün işçi hareketine etkisi’’, *Türkiye’de içgöç konferans Bolu-Gerede*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları,1997, s. 207-249.

Bu tip göçlerde kademeli bir değişim söz konusudur. Bu değişim kalıcılık arz eder. Yani köyden kente itici-çekici sebeplere dayanarak göç eden bir kişi veya aile genellikle tekrar köyüne dönmemektedir. Bu durum kentleri büyötmekte, büyükşehirlerin, mega kentlerin ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Göç olgusu bu merkezlerde yoğun bir şekilde karşımıza çıkar.

2.2.2. Devamlı Göçler

Devamlı göç, göçün kendisinin devamlı olarak gerçekleştiğini ifade eder. Kademeli göçlerin aksine devamlı göçlerde uzun vadeli yerleşim planları bulunmaz.²⁷ Çeşitli sebeplerin yoğunlaşması üzerinden değil tek bir ana sebebin yönlendirmesi ile gerçekleşen göçlerdir. Devamlı göçlerde kişiler belirli bir süre için yaşamlarını başka bir yerde geçirmeye başlarlar, sonra tekrar eski yerlerine dönerler. Öğrenci olup eğitim için başka bir şehre gidip okulu bitince geri dönenler, iklim koşulları sebebiyle yazın yaylaya çıkıp kışın geri dönenler, çalışmak için başka bir ile gidip işleri bitince geri dönenler devamlı göç eden kişilerdir.

Geçici göçler, etkileşim yönünden kalıcı göçlerden farklıdır. Kişiler bu tip göçlerde gittikleri yerlerde ne kadar kalacaklarını tahmin edebilirler. Genellikle bu süre çok uzun değildir. Ayrıca bu tip göçlerde göç edilen yere gelen insanlar farklı coğrafyalardan gelip kısa bir süre için tek bir merkezde toplanır. Bu yüzden etkileşim ve kültürlerin iç içe geçişleri de hızlı olmaktadır.²⁸

Devamlı göçler zamanla göçmenler için farklı coğrafyalarla tanışmaya yönelik bir fırsata dönüşmektedir. Askerlik sebebiyle başka bir şehre giden kişi, öğrenci olarak okumaya giden bir kişi zaman içerisinde gittiği yerlerde kalmaya karar verebilmekte, devamlı-geçici göç olarak başlayan göç hareketi kademeli-kalıcı bir göçe

²⁷ Mustafa Mutluer, *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2003, s11.

²⁸ Serdar Sağlam, "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme", Ankara, *Hacettepe Dergisi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C.güz, S.5 (2006), s.35.

dönüşebilmektedir. Bu yönüyle devamlı göçlerle kademeli göçler arasında bir bağlantının bulunduğunu söyleyebiliriz.²⁹

2.3.Karar Alma Sürecine Göre Göçler

Karar alma sürecine göre göçler başlığı, göç kararını veren kişinin göç etme konusundaki iradesinin ihtiyarılığı üzerinden kriterize edilir. Burada temel ayrım göçün gönüllü veya zorunlu olması üzerinedir.

2.3.1. Gönüllü Göçler

İnsanların kendi istek ve rızalarıyla yaşadığı yerden uzakta başka bir yere anlamlı bir süre için gittiği göçlere gönüllü göç denir. Sayın, kişilerin daha iyi imkân ve koşullarda yaşamak arzusuyla gerçekleştirdiği göçleri, gönüllü göç olarak tanımlamıştır.³⁰ Gönüllü göçlerin oluşumunda kişilerin göç etme iradesi göstermesi gerekir. Bu iradeyi ortaya çıkaran, kişilerin buna rıza göstermesini sağlayan şey çoğunlukla çekici faktörlerdir.³¹ Gönüllü göç eden kişilerin göç etmeden önce yaşamakta oldukları mekânların şartları onları göç etmeye zorlayacak ağırlıkta değildir. Savaş, açlık, kuraklık, zorlayıcı siyasi sebepler, güvenlik gereksinimleri gibi kişileri zorlayıcı şartlar yoktur. Ancak yaşam koşulları göç edecekleri yere göre daha ağırdır yahut imkânları daha kısıtlıdır. Her insan sağlıklı bir çevrede yaşamak, iyi bir eğitim almak, güvenli ve huzurlu bir ortamda barınmak, sağlık imkânlarına kolayca ulaşmak isteyebilir. Yaşam koşullarının iyileştirilmesinin, göç etmeden önce yaşadıkları coğrafyada kolay olmadığını fark eden bireyler göç ederek hayat standartlarını yükseltebilmektedirler. Bu duruma etki eden en önemli faktörlerden biri büyük şehirlerin imkân açısından küçük şehirlere ve köy gibi yerleşim yerlerine kıyasla insanlara sunmuş olduğu imkân çeşitliliği

²⁹ Dönmez Kara, *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*, (Doktora Tezi), Çanakkale: Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015. s.28.

³⁰ Yusuf Sayın, Ahmet Usanmaz, Fırat Aslangiri, ‘‘ Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği’’, Karaman, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.18, S.31 (2016), s.3.

³¹ Deniz Özyakışır, *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, 1.b., Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2013, s.15.

ve genişliğidir. İş makinelerinin yaygın olarak bulunmadığı eski dönemlerde kayalık bir arazinin tarıma, yerleşime açılması basit el aletleri, kazma ve kürekle yapılırken, bugün kırıcı, delici, kazıcı iş makineleri hem çok daha az zahmetle hem de çok daha kısa bir zamanda bu işleri gerçekleştirebilmektedir. Doğal olarak insanlar artık böyle ağır işleri basit makinelerle değil iş makineleriyle yapmaktadır. Yıllar önce insanların imece usulüyle yıllar içinde bitirebildikleri işler bugün birkaç kişinin çalışmasıyla günler içinde bitebilmektedir. Haliyle bu durum insanların çalışma azmine ve sabrına da yansımakta, kolay olanı tercih etmeye yönlendirmektedir. Eğer kolay olan yolu tercih imkanı bulunmuyorsa –örneğimizde köye iş makinesi getirip, ıslah çalışmaları yapmak, imar faaliyetlerinde bulunmak olarak değerlendirilebilir- daha pratik bir çözüm olarak göç seçeneği tercih edilebilir hale geliyor.

Özyakışır'a göre gönüllü göçün sebeplerini,

- Daha kaliteli bir eğitime ulaşma isteği
- Kariyer yapma, mesleki olarak kendini geliştirme isteği,
- Kişilerin hayat standartlarını yükseltme isteği,
- Daha geniş iş imkan ve fırsatlarını ulaşma, daha yüksek ücret elde edebilme isteği,
- Eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerden faydalanma isteği,
- Aile, akraba gibi aynı kültürdeki insanlarla yaşama isteği,
- İnanç ve ibadetlerin daha özgürce yaşanabileceği, fikir hürriyetine sahip olunabileceği düşüncesi olarak sıralayabiliriz.³²

Gönüllü göç oluşurken görülen genel hareket şekli, aile bireylerinin parçalı olarak göç etmesidir. İş veya eğitim gibi bir sebeple bulunduğu yerden başka bir yere göç eden aile bireyi, diğer bireylerin göç etmesinde öncü olmaktadır. İlk göç eden kişi gittiği yerdeki imkân ve fırsatların bolluğunu öne sürerek diğer bireylerin de göç etmesini teşvik etmektedir. Böylelikle gönüllü göçler artmakta, göç edilen yerde aile bireyleri yavaş yavaş toplanmaktadır. Bu durum geride kalanlar için de teşvik edici bir neden

---

³² Deniz Özyakışır, *Göç: Kuram ve Bölgesel bir Uygulama*, 1.b., Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2013, s.15.

olmaktadır. Yani aile ve akraba çevresine yakın olmak isteyen bireyler de göç etmeye başlamaktadır.

Gönüllü göçte, göç etme kararını belirleyen esas faktör kişilerin iç dünyaları, şahsi istek ve arzuları olmaktadır. Zorlayıcı bir durum söz konusu değildir.

2.3.2. Zorunlu Göçler

Bireylerin yaşadıkları yerleri zorlayıcı sebepler neticesinde değiştirmesine zorunlu göç denir. Zorunlu göçlerde göç etme iradesine sebep olan şey itici faktörlerdir. Çok çeşitli sebepleri olabilir:

- Kişinin yaşadığı yerde temel gereksinimlerini karşılayamaması,
- Deprem, sel, yangın gibi doğal afetler,
- Savaşlar,
- Sosyal hizmetlerin bulunmayışı,
- Güvenli bir ortamın olmayışı,
- Siyasi sebepler,
- Etnik veya dini baskılar,
- Terör olayları,
- Hayati tehlikelerin artması,
- Suç oranlarının yükselmesi gibi farklı sebeplerle zorunlu göç gerekliliği ortaya

çıkabilir.

Göç esasen bireylerin kendi istek ve iradeleriyle ortaya çıkan bir hareketliliktir ancak günümüzde ve tarihin her döneminde insanlar zorunlu göçe maruz kalmışlardır. Zorunlu göçün nedenleri arasında en önemlisi ve belki de en yaygını savaşlardır.³³

Zorunlu göçün bir diğer yönü, bireylerin göç etmekten başka bir imkânının kalmamasıdır. Çünkü göç etmemesi durumunda birey, can güvenliğinin tehlikeye girmesi riski ile karşı karşıya kalacaktır.

---

³³ Ahmet Alpay Dikmen, *Kentleşme Göç ve Yoksulluk*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği & İmaj Yayınevi, 2002, s.23.

Zorunlu olarak göç eden bireyler ile gönüllü göç eden bireyler arasında uyum süreci açısından farklılıklar bulunmaktadır. Zorunlu göç eden bireyler uyum bakımından zorluklar yaşamaktadırlar; göç edilen coğrafyaya plansız şekilde ve mecburiyet dolayısıyla gittikleri için, o yerin kültürünü tanıma, ortama ve insanlara alışma hususunda gönüllü göç edenlere göre istekli olmadıkları veya daha az istekli oldukları için sosyal açıdan uyum sorunları yaşayabilmektedirler. Eğer yaşanan göç uluslararası bir ölçekte gerçekleşirse kültürel farklılığın yanında dil farklılığı da ortaya çıkabilir. Gönüllü göç eden kişi, gideceği ülke için bir hazırlık olarak dil öğrenme çabasına girebilir ancak zorunlu göç eden kişinin dil öğrenme çabasında olması bir yana çoğu zaman böyle bir şeye fırsatı dahi olmamaktadır. Bu durumda doğal olarak iletişimsel anlamda yeterliliğin bulunmadığı bir ortamda, kültürel etkileşimin ve entegrasyonun gerçekleşmesi çok güç olacak ve uzun bir zaman alacaktır. Bu süreçte toplumsal anlamda ciddi problemler de ortaya çıkacaktır.

2.3.2.1. Sığınmacılar

Sığınmacı kavramı ile mülteci kavramı sıklıkla birbirine karıştırılsa da birbirinden farklı kavramlardır. Sığınmacı kişi, mülteci olarak farklı olarak, iltica talebiyle ilgili makamlara başvurmuştur ancak yetkili makamlar tarafından hakkında henüz karar verilmemiş ve mülteci statüsü tanınmamış kişileri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır.³⁴ Sığınmacılar da tıpkı mülteciler gibi kendi ülkeleri tarafından korunmaktan yoksundurlar. Bu sebeple mülteci statüsü kazanmamış olsalar da geldikleri ülkelere zorla geri gönderilemezler. Çoğunlukla bu kişilerin geldikleri ülkelerde savaş veya siyasi sebeplerle can güvenlikleri bulunmamaktadır.

2.3.2.2. Mülteciler

Uluslararası hukuka göre mülteci, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya

---

³⁴ <http://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/> e.t. 25/8/2019

dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir.³⁵ Mültecilerin sığınmacılardan farklı olarak kendilerine özgü olan bir takım hakları ve statüsel özellikleri vardır. Mülteciler uluslararası hukuk tarafından tanınırlar ve korunurlar. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 14. Maddesine göre herkesin sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkı vardır. Mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile mülteci kavramı net bir şekilde belirlenmiştir.³⁶ Türk hukukunda bir kişinin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için şu niteliklerin varlığı aranır.

1. Kişi Avrupa'dan gelmiş olmalıdır. Sadece Avrupa'dan gelen kişilere mülteci statüsü verilir.
2. Kişinin yabancı olması ve vatandaşı olduğu ülke tarafından diplomatik olarak korunmaması gerekir.
3. Mültecilik bireysel olarak tanınan bir statüdür. Kitlesele bir mültecilik statüsü tanıma işlemi mümkün değildir.
4. İltica eden kişinin vatandaşı olduğu ülkede zulme uğrama riskinin bulunduğu dair haklı bir dayanağı olması gerekir. Buna "well founded fear" da denir.

37

Bu nitelikleri taşımayan kişi Türk hukukunda mülteci olarak nitelendirilemez.

3. GÖÇÜN OLUMSUZ ETKİLERİ VE ENTEGRASYON

Toplumsal yapıların yeniden şekillenmesinde göç hareketlerin etkisi büyüktür. Buradan yola çıkarak toplumu, içerisinde farklı etnik grupları ve bunlardan tezahür eden kültürleri barındıran sistem olarak tanımlayabiliriz.³⁸ Dünyanın hiçbir ülkesi tek kültürlü bir yapıya sahip değildir. Küreselleşme ile birlikte, Giddens'in deyimiyle 'Dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunluğu' geçmiş dönemlere nazaran daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Teknolojik gelişmelerin iletişim ve ulaşım ağları üzerindeki etkisi bireyleri ve bölgeleri birbirine yakınlaştırmış ve uluslararası göçleri hızlandırmıştır. Ülkelerin ve

³⁵ Nilay Vardar, <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar> e.t. 28/8/2019

³⁶ UNHCR, The UN Refugee Agency, March 2016, s.1.

³⁷ <http://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/> e.t. 25/8/2019

³⁸ Yakup Coştu, "Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", Çorum, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.9, S.3 (2009), s.117.

kentlerin yapıları dönüşerek çok kültürlü, dinli ve farklı etnik kökenlerin var olduğu yerler haline gelmiştir.³⁹

İnsanlık tarihine bakıldığında demokrasi, insan hakları, fikir özgürlüğü, teşebbüs özgürlüğü, gelir dağılımı gibi bireyleri etkileyen alanlardaki adil paylaşım sorunları, savaflara ve neticesinde göçlere neden olmuştur ve olmaya devam etmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 2018 yılında yayınlanan rapora göre her iki saniyede bir, dünyadaki çatışma ya da zulüm sonucu bir kişi zorla yerinden edilmekte ve yerlerinden edilen bu mülteci nüfusunun yarısından fazlasını çocuk ve gençler oluşturmaktadır.⁴⁰

Uluslararası göçler hem göç eden hem de göçü kabul eden ülke açısından etkileri yıllarca devam eden sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Göç eden bireyler ve göç edilen toplum ve çevre üzerinde göçün etkilerini görmek mümkündür. Göç eden bireyler işsizlik, barınma ve uyum sorunları yaşarken, göç edilen toplum ise sınıfsal çatışma, çevre kirliliği, kentlerin yapılarının değişmesi ve ekonomik sıkıntıların artması sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Göç eden bireyler, aile ve sosyal çevreden ayrılarak alışık olmadıkları bir kültürel ağa ayak uydurmak zorunda kalmakta, dil problemi, gelecek kaygısı ve barınma gibi birçok sorunla yüzleşmekte ve çözüm üretmek zorunda kalmaktadır. Tüm bu sorunlar özellikle kadın ve çocuk göçmenler üzerinde daha fazla etki bırakmaktadır.⁴¹ Sığınmacı ve mülteci göçmen kadın ve çocuklar üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında depresyon, kaygı bozuklukları, travma kaynaklı stres bozuklukları, çeşitli enfeksiyonel hastalıklar sıklıkla rastlanan rahatsızlıklardır.⁴²

Göçlerin etkilerinden en büyük ve kapsamlı olanı sosyal ağlar üzerinedir. Bu ağ, göçmenlerin içinde yaşamaya başladıkları yeni toplumun bireyleri ve kurumlarıyla

³⁹ Giddens'tan Aktaran bkz. Yusuf Adıgüzel, "Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*", ed. Adem ESEN ve Mehmet DUMAN, İstanbul:WALD, 2016, s.171.

⁴⁰ UNHCR, 'Figures at a Glance'. UNHCR. 2018. <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, 2018

⁴¹ Erdem Yörük, "Zorunlu Göç ve Türkiye'de Neoliberalizm", 21 Kasım 2009, <http://bianet.org/biamag/insan-haklari/118421-zorunlu-goc-ve-turkiye-de-neoliberalizm>, (29.08.2019)

⁴² Lada Timotijevic, Gynis Breakwell, "Migration and threat to identity", *Journal of Community & Applied Social Psychology*, C.10, S.5 (2000), ss.355-372.

oluşturdukları güven ve karşılıklılık ilişkisidir.⁴³ Bu nedenle göçmenlerin entegrasyonunda ekonomik bütünleşme tek başına yeterli olmamakta, özellikle sosyal etkileşimlerin yapısı ve kalitesi süreçte önemli rol oynamaktadır.⁴⁴ Roggeveen ve Van Meeteren tarafından göçmenler üzerine yapılan araştırmada, sosyal sermayenin harekete geçirilmesinde ve ağların gelişiminde yasal statü ve eğitim eksikliğinin önemli bir engel olduğunu tespit etmişlerdir.⁴⁵ Dahinden de eğitim seviyesi yüksek göçmenlerin sosyal bütünleşmelerinin daha kolay olduğunu söylemektedir.⁴⁶ Bu bilgilerden hareketle eğitim seviyesinin kişilerin yaşadıkları kültür şoku derecesi ve atlatması sürecinde de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Eğitim seviyesi yüksek kişilerin kültür şokunu daha az yaşaması ve daha kısa sürede atlatması beklenir.

Kültür şoku yaşayan bireyler yeni geldikleri ülkenin kültürüne uyum sağlamakta zorluklar yaşamakta, sıkıntı ve kaygı hali sonucunda tepki göstermektedirler.⁴⁷ Sosyal ilişkilerin gelişiminde yaşanan aksaklıklar, grupları oluşturan bireyler tarafından “kültürlerin bozulması” olarak değerlendirilmekte ve bu süreç zaman zaman taraflar arasında çatışmalara da neden olmaktadır. Göçle birlikte bireylerin geçmiş ve gelecek arasındaki bağlantı kopmakta ve geldiği kültürün duygu, zihniyet, ahlaki değer, dil ve din örüntüleri yok olmaktadır.

Kültür şokunun en kısa sürede atlatılması bireysel özelliklere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Farklı bir kültürün maddi ve manevi unsurlarına uyum sağlamak yani kültürel uyum, gelişimsel bir süreç olarak görülmektedir. Bennett, kültürel uyumun gelişim basamaklarını “reddetme, savunma, küçültme, kabul, uyum, entegrasyon” basamaklarından oluşan bir modelle açıklamaktadır. Modelin temelinde, farklı kültürlerden insanların sosyal entegrasyonun sağlanmasında bu basamakların dikkate alınması etkin bir yaklaşım olarak görülmektedir.⁴⁸

---

⁴³ Li Xue, *Social Capital And Employment Entry Of Recent Immigrants To Canada*, Ottawa: Citizen And Immigration Canada, 2008, s.2.

⁴⁴ Kunz J L, *Applying A Life-Course Lens To Immigrant Integration*, Canadian Issues, Printemps. (2005)

⁴⁵ Suzanne Roggeveen, Van Meeteren, ‘Beyond Community: An Analysis Of Social Capital And The Social Networks Of Brazilian Migrants in Amsterdam’, *C.S.*, C.61, S.7(2013), s.1078-1096.

⁴⁶ Dahinden J Cities, ‘Migrant Incorporation, And Ethnicity: A Network Perspective On Boundary Work’, *Journal of International Migration and Integration*, C.14, S.1(2013), ss.39-60.

⁴⁷ Paul Pedersen, *The Five Stages of Culture Shock: Critical Incidents Around the World*, Greenwood Publishing, 1995, s.1.

⁴⁸ Milton Bennett, ‘Intercultural Communication: A Current Perspective’, *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings* ed. Milton Bennett, Yarmouth, 1998, s.15.

Bennett'in kültürlerarası uyum modelinin reddetme, savunma, küçültme, kabul, uyum ve entegrasyon olmak üzere altı gelişim basamağını şu şekilde özetlemek mümkündür.⁴⁹

Reddetme aşamasında insanlar, kültürel farklılıkları bütünsel olarak yorumlayamazlar ve görece farklı kültürlerden yalıtılmış olarak yaşadıkları için bu farklılıkları “yabancı” gibi en geniş kategoride düşünürler. Bu aşamada insanlar diğerlerini haklarında yalnızca bir iki bildikleri şeye dayanan klişelerle tanımlarlar. Örneğin, Tüm batı dünyası Müslümanları terörist olarak düşünmekte, ya da birçok insan Arapları çöllerde yaşayan vahşi ve fakir insanlar olarak düşünmektedir. Aslında kendi dünya görüşlerinin karmaşıklığına rağmen bu klişelerin sadeliği bilinçsizce yargılamaktan kaynaklanmaktadır.

Savunma aşamasındaki insanlar, kültürel farklılıkları anlama konusunda daha fazla yetkinliğe sahip olmalarına rağmen diğerleri hakkında olumsuz yargılarda bulunurlar. Kendi kültürlerini gelişmenin özü olarak görüp, diğerlerinin kültürleri hakkında olumsuz değerlendirmeler ortaya koyarak dünya görüşlerindeki değişimin önünde engel oluştururlar. Bu aşama “biz” ve “diğerleri” ayrışmasını kategorize etmektedir.

Küçültme aşaması, kültürel farklılıkların yüzeysel normlar üzerinden kabul edilmeye başladığı aşamadır. Bu aşamada insanlar, bireysel özgürlükleri, herkesin haklarının bulunduğu gibi zaten bilinen fiziksel ve felsefi benzerlikleri görmeye başlarlar. Ancak yine de bu kişiler inkar ve savunma aşamasındaki insanlara göre çok daha bilgili olsalar da hala diğer kültürün değerlerini kendi kültüründen değersiz saymaktadır.

Kabul aşamasında olan insanlar, kültürel farklılıkları tanımak ve araştırmaktan hoşlanırlar. Bu kişiler kendilerinin kültürel varlıklar olduklarının farkındadır ve hayatta tek bir doğrunun olmadığını bilmektedir. İnsanlar kültürel görelilik kavramı üzerine düşünmeye başlar ve farklı kültürlerin varlığını kabul ederler. Yine de bu diğerlerinin kültürünü kabullenme anlamına gelmemektedir.

Uyum aşamasında insanlar kültürel farklılıkları anlamak için diğerleriyle empati kurarlar ve bu şekilde kendilerine farklı bir kültürel çevre oluşturmaya başlarlar. Bu

---

⁴⁹ Milton, *a.g.e.*, s.17.

kişiler davranışlarını, kendi kültürlerinin dışındaki insanlara uygun hale gelecek şekilde değiştirirler. Uyum aşaması, böylelikle insanlardaki davranış yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlarken kendi kültürlerinden kaynaklanan davranışlarını da devam ettirmelerini sağlar.

Son olarak entegrasyon aşamasında insanlar etnik kökenlerine ek olarak kendilerini “kültürlerarası” veya “çok kültürlülük” olarak görürler. Entegrasyon, bir araya gelerek birleşme, bütünleşme demektir. Bu aşamaya geçişte insanlar, kendilerini hiçbir kültüre ait hissetmeseler de geçiş tamamlandığında sadece farklı kültürleri değil, toplumun farklı fırkalarını da kendi bünyesinde eriten bir kimliğe kavuşurlar. Var olan kültürleri ile tanıştıkları yeni kültürleri birleştirmiş ve içselleştirmiş olurlar. Kültürlerarası uyum göstermektedir ki, her iki taraf arasında kültürel duyarlılığın bireysel ve toplumsal olarak geliştirilmesi kültür şokunun üstesinden gelinmesi için stratejik bir öneme sahiptir.

Toplumlar tarafından kültürlerarası uyum yanlış anlaşılmaktadır. Bu sebeple uyum ile asimilasyonun birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir. Asimilasyon, kişinin var olan dünya görüşünü, göç ettiği ülkenin dünya görüşü ile değiştirmeyi amaçlayan yeniden sosyalleşme sürecidir. Diğer yandan, uyum, yukarıda aşamalarını anlatırken de bahsettiğimiz gibi kişinin dünya görüşünün ev sahibi kültürüne uygun davranış ve değerleri içerecek şekilde genişletildiği bir süreçtir. Uyum sürecinin sonunda kişinin farklı iki kültürü kendi içinde birleştirerek yeni bir kültür kazanmasını ve böylelikle sosyalleşmesini geliştirmesini hedeflemektedir.⁵⁰

Göçmen açısından kültürlerarası uyum sorununa bakıldığında iki önemli unsurun ön plana çıktığı görülmektedir. Birincisi, insanları göç etmeye sevk eden temel nedenin belirlenmesi, ikincisi ise, kişinin kültürlerarası iletişim yetkinliğidir. Bireyin göç ettiği bölgeye uyum sürecinde, göçün zorunlu mu olduğu gönüllü mü olduğu olgusu önemlidir. Kişileri göçe yönelten temel nedenin savaş, siyasi, iklim koşulları gibi zorunluluktan kaynaklanması, Suriyeli göçmenlerde olduğu gibi, göç edilen topluma uyum sağlamada daha zorlu bir süreç geçirmelerine neden olmaktadır.

---

⁵⁰ Milton J. Bennett. (1998). “InterculturalCommunication: A CurrentPerspective”, *Basic Concepts of InterculturalCommunication: SelectedReadings*, Ed. Milton J. Bennett, Yarmouth, ME: InterculturalPress, 1-24, http://www.mairstudents.info/intercultural_communication.pdf, (07.05.2010) s.14.

Kültürlerarası uyumda diğer unsur ise bireyin kültürlerarası iletişim becerisidir. Kültürlerarası iletişim; farklı kültürel çevredeki insanlarla iletişim kuran bireyin, zihinsel kapasitesini, toplumun içinde kendine bir rol edinebilmesini, kişilerle iletişim kurabilmesi ve dil yeterliliğini içermektedir. Bu unsurlar arasında bireyin kendini ifade edebilmede kullandığı dil yeterliliği iletişimde ilk gerekliliktir. Çünkü insanların bir kültür hakkında bilgi sahibi olmak, farklı bir kültürün düşünce yapısını kavrayabilmesi için o kültürün diline hâkim olması gerekir.⁵¹

4. SURİYELİ GÖÇMENLER VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Tunus'ta 2010 yılında iktidar karşıtı kitlesel hareketler olarak başlayan ve 2011 yılında birçok Arap ülkesine yayılan halk ayaklanmaları literatüre Arap Baharı olarak geçmiştir. Halk ayaklanmaları 2011 yılında Suriye'ye de sıçramış ve kısa sürede tüm ülkeyi sarmıştır. Halkın, dönemin Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'dan reform talepleri karşılık bulmamış ve protesto hareketlerine dönüşmüştür. Suriye yönetimi tarafından protesto hareketlerine karşı askeri güç kullanılması, halkın örgütlenerek iç savaş başlatmasına neden olmuştur. 2011'den bugüne yaşanan çatışmalar ve büyük katliamlar neticesinde birçok Suriyeli vatandaş ülkesini terk ederek, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu komşu ülkelere göç etmiştir.

Türkiye, Suriyelilerin kitlesel olarak göç hareketine insan yaşamına saygı, coğrafi yakınlık, inanç ve kültür yakınlığı gibi sebepler ile "Açık Kapı Politikası" izlemiştir. Ancak uluslararası kurumlar tarafından savaşın erken biteceği düşüncesi ve uzun vadeli çözüm arayışında bulunulmaması, giderek artan göçlerin Türkiye'de ekonomik, siyasi ve entegrasyon sorunları oluşmaya başlamasına sebep olmuştur.⁵²

Suriyelilere Türkiye'de hukuki olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında, 11 Nisan 2013 tarihinde çıkarılan yönetmelik uyarınca "geçici koruma

⁵¹ Zeynep Aksoy, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Uyum", İzmir, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.5, s.20 (2012, ss. 292-303).

⁵² Hakan Ömer Tunca ve Ahmet Karadağ, "Suriye'den Türkiye'ye Göç: Tehditler ve Fırsatlar", İzmir, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, C.28,S.2(2012), s.49.

statüsü” verilmiştir. Bu kapsamda Suriyeliler hukuki olarak ne mülteci ne de sığınmacı statüsündedir.⁵³

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Tablo 1’de görülen verilerine göre geçici koruma statüsünde Türkiye’deki Suriyeli sayısı 2011 yılı sonunda 14.237, 2013 yılı sonunda 1.519.286, 2015 yılı sonunda 2.834.441, 2017 yılı sonunda 3.426.786 ve 01 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla 3.643.870 olmuştur.⁵⁴

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

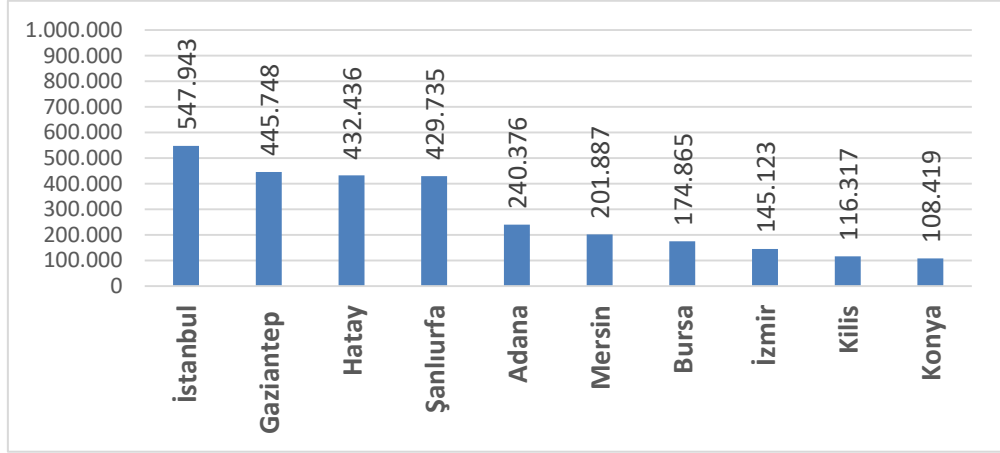
Türkiye’de bulunan Suriyelilerin 67.066 kişisi (%1,8) 10 ilde kurulan 25 barınma merkezinde, geri kalan 3.576.804’ü (%98,2) ise barınma merkezi dışında Türkiye’nin 81 iline dağılmış şekilde yaşamaktadır.

Tablo 2’ye göre Türkiye’de Suriyelilerin illere göre dağılımına baktığımızda en yoğun Suriyeli göçmen nüfus 547.943 kişi ile İstanbul’dur. İstanbul’dan sonra Suriyelilerin en çok bulunduğu iller Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin ve Bursa’dır.

⁵³ 2014/6883 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>, s.1.(28.08.2019).

⁵⁴ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yıllara Göre Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler. ,2009, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638#>, s.1. (02.08.2019).

Tablo 2: Suriyelilerin İlk On ile Göre Dağılımı

Kaynak: G.İ.G.M., 2019.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımını gösteren Tablo 3' baktığımızda, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin %71,2'i 0-29 yaş arası genç nüfustan oluşmaktadır. Yine Suriyelilerin %46,7'sinin 5-24 yaş arası okul çağına olduğu, 0-4 yaş grubunda bulunan 539.289 (%15) çocuğunda gelecek 4 yıl içinde okul çağına ulaşacağı görülmektedir.

Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.973.573	1.670.297	3.643.870
0-4	278.887	260.402	539.289
5-9	255.167	240.215	495.382
10-14	199.948	185.248	385.196
15-18	150.226	123.313	273.539
19-24	319.156	229.687	548.843
25-29	205.689	146.652	352.341
30-34	169.709	124.561	294.270
35-39	120.021	94.799	214.820
40-44	79.246	70.005	149.251
45-49	58.725	55.886	114.611
50-54	47.464	45.430	92.894
55-59	33.063	33.342	66.405
60-64	23.070	23.770	46.840
65-69	15.151	15.773	30.924
70-74	8.520	9.162	17.682
75-79	4.725	5.943	10.668
80-84	2.623	3.276	5.899
85-89	1.423	1.880	3.303
90+	760	953	1.713

Kaynak: G.İ.G.M., 2019.

Bugüne kadar sivil toplum kuruluşları ve Türkiye halkı tarafından, Suriyelilerin kısa vadeli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gıda, barınma, giyinme gibi malzemelerin tedarik edilmesine ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Yaklaşık 8 yıldır Türkiye’de bulunan ve giderek sayıları artan Suriyelilerin kısa vadede ülkelerine dönmeyecekleri varsayıldığında, ülkeye uyumlarının sağlanması adına uzun vadeli projeler üretilmesi önemli hale gelmiştir.⁵⁵

Türkiye’deki Suriyelilerin sığınma süresinin uzaması ekonomik, kültürel ve toplumsal bazı sorunlar oluşturmaya başlamıştır. Bu sorunların bazıları işsizlik, barınma, kültürel farklılıklar, okul ve derslik yetersizliği, dil sorunu ve çevre kirliliğidir. Ama Tablo 3’de de görüldüğü üzere Türkiye’de bulunan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun genç nüfustan oluşması eğitim sorununu ön plana çıkarmaktadır. Suriyeli çocukların eğitim olanaklarına erişimi, eğitimin niteliği, dil sorunu, öğretmen eksiklikleri ve eğitime katılımın artırılması eğitim sorununun alt başlıklarını oluşturmaktadır.

5. GÖÇ – EĞİTİM İLİŞKİSİ

Zorunlu göçler sonucunda en çok korunmaya ve desteğe ihtiyaç duyan kesim çocuklardır. Ülkeler çocukların bu süreçten fazla etkilenmemeleri için eğitime yönelik önemli çalışmalar yapmalı ve alt yapı hazırlamalıdır. Ancak göç sürecinin ani gelişmesi, bu politikalarının oluşması ve uygulanması için geçen sürecin uzaması bazı sorunları da beraberinde getirir. Göçler dolayısıyla yaşanan sorunlar eğitim için gerekli fiziki altyapı, derslik, donanım, öğretmen açığı şeklinde kendini göstermektedir. Buna bir de hızlı nüfus artışı eklendiğinde, eğitim alanındaki yatırımların AB standartlarına uygun hale gelmesi yıllar almaktadır.⁵⁶

Ülkeler uyumun hızlı sağlanması için politikalar uygulamasalar da göç sürecinden en fazla etkilenen grup şüphesiz çocuklar olmaktadır. Sığındıkları ülkede yaşadığı sosyal adaletsizlik, aidiyet duygusu eksikliği, yabancılaşma, ötekileştirme, yaşam standartlarının değişmesi, çocukların ruh âleminde hasara sebebiyet vermekte ve birçok

⁵⁵ Müberra Nur Emin, Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi,2016, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf s.9.(28.08.2019).

⁵⁶ Birinci, N. (2003). Cumhuriyetin 80. Yılında Milli Eğitim Üzerine Bir Bakış <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi44/birinci.html> adresinden 10 Haziran 2019 tarihinde alınmıştır.

açından gelişim bozukluklarına neden olmaktadır.⁵⁷Yaşanan tahribatlar, çocuk ve gençlerin çevresine ve eğitim kurumlarına yönelik uyum sorunları yaşamasına ve entegrasyonun gecikmesine neden olmaktadır. Bu durum çocukların eğitimlerine de yansımaktadır.⁵⁸

Çocukların eğitimden mahrum kalmaları, onların erken evlilik, çocuk yaşta çalışma, terör örgütlerine katılma gibi pek çok problemle karşı karşıya kalmalarına ve kayıp bir neslin oluşmasına neden olmaktadır.⁵⁹ Eğitim alamadıkları için kendilerini geliştiremeyen çocuklar, büyüdüklerinde göç ettikleri ülke için bir tehdit oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Göç eden çocukların eğitim sürecinde okuldaki dersleri anlayabilmeleri, sınıftaki diğer arkadaşları ile kaynaşabilmeleri ve topluma adapte olabilmeleri için göç ettikleri ülkenin ana dilini öğrenmeleri bir gereklilik haline gelmektedir.⁶⁰

Yapılan araştırmalarda göstermektedir ki, ülkesinden göç etmek zorunda kalan Türkiye'deki Suriyeli çocuklar eğitim sürecinde birçok sorun yaşamaktadır. Seta&Theirwold (2017)'e göre, Türkiye'de okul çağındaki Suriyeli çocukların %41' inin halen eğitim süreçlerine dâhil olamadığı düşünüldüğünde, eğitim eksikliğinin kayıp nesillerin oluşmasına neden olacaktır.⁶¹ Bu nedenle Suriyeli çocukların ihtiyaçlarının, kaynaklara erişim sürecindeki engellerin ve hizmet mekanizmalarının tespit edilmesi önem teşkil etmektedir.

Göç eden çocukların yaşadıkları eğitim sorunları şu şekildedir.

---

⁵⁷ Tahir Emre Gencer, "Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.10, S.54(2017), s.839.

⁵⁸ Betül Nar, *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri(Dilovası Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.19.

⁵⁹ UNICEF, Kaynak Eksiklikleri Çatışma ve Afet Bölgelerindeki Çocukların Eğitimlerini Tehdit Ediyor, http://www.unicefturk.org/yazi/2017_G20, s.1, (28.08.2019).

⁶⁰ UNHCR, Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler,2017,[http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_\(turkish\)_02032017](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_(turkish)_02032017), s.1. (10.08.2019).

⁶¹ SETA ,Engelleri Aşmak: Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullandırmak, 2017, <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>, s.20. (30.07.2019).

5.1.Uyum Sorunları

Uyum, bireyin kendi benliği ile bulunduğu toplum arasında sosyal ve yapısal açıdan dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi devam ettirebilmesidir.⁶²

Göç eden bireyler, geldikleri yerle bağlantıları kesilmediği için göç ettikleri toplumla dengeli ilişki kurmakta zorluk çekmekte ve göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır.⁶³

Göçmen olarak bir ülkede yaşayan çocukların en temel ihtiyaçlarından biri göç ettiği ülkeye sosyal ve kültürel açıdan uyum sağlamasıdır. Bu uyumun planlı ve kontrollü bir şekilde gerçekleşeceği yer okuldur. Çocuklara okulda, sosyal ve duygusal açıdan kendine güven sağlanmakta, çevresini tanınması kolaylaştırılmaktadır. Bu uyumun sağlanması öğrencinin akademik başarısına da katkı sağlamaktadır.

Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırmalar, beynin seçkisiz bir biçimde birbiriyle ilişkilendirilmiş bir sinir ağıyla doğduğunu; bu sinirsel ağın çocukluk döneminde biçimlendiğini, yetişkinlikte ise daha çok çocuklukta biçimlenen bu hücre kümelerinin kullanıldığını göstermektedir. Çocukların sosyal ve kültürel çevresine uyumun sağlanması ve iyi bir eğitim dönemi geçirmeleri, onların gelecekteki öğrenmelerinin çerçevesini çizmekte, onları zenginleştirmesini sağlamaktadır.⁶⁴

Akademik uyum, çocuğun okulda bulunan bireylerle kurduğu ilişkileri içeren sosyal uyumu ve toplumsal kurallara uyma gibi davranışları içeren davranışsal uyumu içine alan kapsamlı bir kavramdır. Bir çocuğun okula uyumunu, başarı düzeyi, devam durumu, arkadaşlarıyla iyi ilişkileri, öğretmenlere karşı tavırları belirlemektedir. Çok kültürlü okullarda uyum, bunlara ek olarak farklı kültürlerin birbiri arasında etkileşime imkân tanıyan, kültürlerin olumlu yönlerini ortaya çıkaran eğitim programları ile sağlanabilir. Uyum problemlerinin olduğu durumlarda ise şiddet, zorbalık, cinsel istismar gibi birçok problemli davranış ortaya çıkmaktadır.⁶⁵

⁶² Özcan Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, İstanbul: Altın Kitaplar, 1989, s. 9.

⁶³ Nurgün Oktik, *Köyün Çekiciliği-Kentin İticiliği, Toplum ve Göç*, Ankara: DİE ve Sosyoloji Derneği Yayınları, 1997, s.54.

⁶⁴ Baldwin Ross Hergenhahn, *An Introduction to Theories of Learning*, 9.b., New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1988, s.38.

⁶⁵ Hüseyin Şimşek, Sultan Selen Kula, ‘‘Türkiye’nin Göçmen Politikasında İhmal Edilen Boyut: Eğitsel Uyum Programı’’, *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.2, S.2. (2018). s17.

Suriyeli çocuk ve gençler üzerine çalışmalar yapan psikologlar, eğitime katılımın sağlanmasıyla sınıf içerisinde çizdikleri resimler, kompozisyon ödevleri bağlamında yapılan gözlemlerde öğrencilerin önceki yıllara göre daha az düzeyde travmatik tavır sergilediklerini söylemiştir. Davranış bozukluğu olan çocukların büyük bir çoğunluğunun savaşta aile bireylerinden bir veya birkaçını kaybeden öğrenciler oluşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca psikologlar, çocuklarda görülen en yaygın problemlerin içe kapanıklık, şiddeti içseltirme ve meyletme, akran zorbalığı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶

Göç eden ailelerin birçoğu ekonomik sıkıntılar yaşamasından dolayı çocuklarının eğitimini ikinci planda tutmaktadır. Bu sebeple sık sık ev değiştiren ailelerin çocukları, uyum sağlayabileceği okul ortamını da kaybetmektedirler. Böyle bir durumda çocukların maddi ve manevi çevresi değişmekte ve çocuk okuldan ve dersten soğuyarak eğitimine ara vermektedir.⁶⁷

Suriyeli öğrencilerin eğitime entegrasyon sürecini hızlandıracak temel şartların başında Türkçe öğrenmeleri gelmektedir.⁶⁸ Ancak Morali'nin yaptığı araştırmanın sonucu bu sürecin kolay olmayacağını göstermektedir. Araştırmaya göre Suriyeli öğrenciler, Türkçe öğrenmenin kendilerini kültürel yozlaşmaya iteceği düşüncesindedirler.⁶⁹ Türkiye'de sadece Suriyeli göçmenlerde değil Kürt çocuklarda da dil farklılıklarının okula ve çevresine uyum problemlerine yol açtığını görülmüştür. Kürt öğrencilerin salt Türkçe bilmedikleri için diğer öğrencilere göre başarı düzeylerinin geride kaldığı saptanmıştır. Çocukların arka sırada oturup söz almaktan çekinme şeklinde gözlenen bir özgüven eksikliği, ileriki yaşlarında da devam etmektedir.⁷⁰

Suriyeli ve Türk öğrencilerin uyum sorunlarına Türk veliler de katkı sağlamaktadır. Okullarda farklı etnik öğrenciler arasında kimliğe dayalı yaşanan

⁶⁶ SETA ,Engelleri Aşmak: Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullaştırmak, 2017, <https://seta.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>, s.72. (30.07.2019).

⁶⁷ Cavit Binbaşıoğlu, *Ailede Ve Okulda Eğitim Sorunları*, 2. b, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004, s.66.

⁶⁸ Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, *Göç ve Eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017, s.14.

⁶⁹ Gürkan Morali, "Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Kayseri, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.15. (2018). s.1434.

⁷⁰ Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, *Göç ve Eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017, s.10.

çatışmalar ve aşağılamalar, Türk velilerin çocuklarını Suriyeli öğrencilerle birlikte okula gitmelerine tepki göstermelerine neden olmaktadır. Ailelerin bu tutumları Türk çocuklara da yansımakta ve Suriyeli öğrencilerle kaynaşmaları zorlaşmaktadır.⁷¹

5.2.Ailelerin Sosyoekonomik Durumları ve Çocukların Eğitimine Etkisi

Zorunlu göçün ortaya çıkardığı en büyük sorunların başında tek ebeveynlik ve ekonomik kırılmalıklar gelmektedir. Savaşta pek çok kadın eşlerini kaybetmekte ve göç ettikleri yerde ailelerine tek başlarına yeni bir hayat kurmak zorundadırlar. Yaşanan ekonomik sıkıntılar çocukların eğitimine de olumsuz etki etmektedir.

Suriyeliler üzerine yapılan saha araştırmalara göstermektedir ki, her evde hasta bireyler bulunmakta, ailelerin gelir seviyeleri düşük ve yaşam koşulları kötü durumdadır.⁷² Tek ebeveynli ailelerde en büyük erkek çocuk aile reisliğini üstlenmektedir ve çocuklar küçük yaşta çalışmak zorunda kalmaktadır. Ortaokul ve lise düzeyinde çalışmak zorunda kalan Suriyelilerin okula gönderilmemesinin temel nedeni olarak aile reisliğini üstlenmeleri gösterilmektedir.⁷³

Göç eden bireylerin en büyük ihtiyaçlarının başında barınma ihtiyacı gelmektedir. Araştırmalar göstermektedir ki yeni bir ülkeye göç etmek zorunda kalan bireyler genelde yaşadıkları mekânlar açısından normal standartların altında yaşam sürmektedir. Ailelerin çocuk sayısının fazla olması, hane gelirinden kişi başına düşen harcamayı azaltmaktadır. Yaşanan geçim sıkıntısı, aile içi rolleri değiştirmekte ve çocuk işçiliğini ortaya çıkarmaktadır. Ebeveynlerin yanında erkek çocuklar da çalışmakta, kız çocuklar ev işlerine ve küçük kardeşlerine bakmak zorunda kalmaktadır. Lise çağına gelen kız çocuklarının evlendirilmesi de çocukların eğitimlerine ket vurmaktadır.⁷⁴

⁷¹ Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, *Göç ve Eğitim: Türkiye’de ve Almanya’da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017, s.15.

⁷² Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler*, Ankara:2017, s.36.

⁷³ SETA ,Engelleri Aşmak: Türkiye’de Suriyeli Çocukları Okullandırmak, 2017, <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>, s.30. (30.07.2019).

⁷⁴ Betül Nar, *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri(Dilovası Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.25.

Maddi imkânsızlıklar, aileleri sürekli yer değiştirmeye zorlamaktadır. Sürekli yer değiştirme ve belli bir rutinin oluşmaması okullaşma oranlarını azaltmaktadır. Sık sık mekân değişikliği ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerini takip etmelerini zorlaştırmaktadır.

Okula başlayan çocuklarda maddi imkânsızlıklardan dolayı çalışmak zorunda oldukları için devamsızlık büyük sorun oluşturmaktadır.⁷⁵ Bununla birlikte öğrenci velilerinin okula ve çocuklarının eğitim sürecine karşı ilgisizliği de önemli bir sorun oluşturmaktadır. Ailelerde geçim sıkıntısının ön planda tutması, çocukların sosyal ve kültürel gelişimini engellemekte ve entegrasyonu zayıflatmaktadır.⁷⁶

5.3.Okullaşmanın Azalması

Göç eden çocukların okullaşamamasının ardında beş temel neden bulunmaktadır. Bunlar tek ebeveynlik, ailenin sürekli mekân değiştirmesi, bilgilendirme ve yönlendirme eksikliği, ekonomik nedenler ve kültürel nedenlerdir. Bu beş neden temelde birbirlerini doğrudan etkilemektedir.⁷⁷

Ebeveynin içinde bulunduğu ekonomik ve psikolojik koşulların getirdiği gerginlik, çocuklara da yansımaktadır. Bu da çocukların eğitim sürecinde belirleyici rol oynamaktadır. Göç eden ailelerin ancak %50'sinin okul çağına gelmiş çocuğu okula gidebilmekte, geriye kalanı okula gidememektedir. Ayrıca ekonomik sıkıntılar okula giden çocukların eğitim araç ve gereçlerden yoksun olmasına sebep olmakta ve yaşadıkları mekânların kalabalık olmasından dolayı da evde ders çalışma imkânını zorlaştırmaktadır.⁷⁸

⁷⁵ Gürkan Morali, "Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Kayseri, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.15. (2018). s.1437.

⁷⁶ Derya Sarı,Okul Yönetimi ve Halkla İlişkiler,2004, mebk12.meb.gov.tr/.../16013611_deryasarokulnetimivehalklaileşkiler, (05.06.2013).

⁷⁷ SETA ,Engelleri Aşmak: Türkiye’de Suriyeli Çocukları Okullandırmak, 2017, <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>, s.30. (30.07.2019).

⁷⁸ Cahit Aslan, Göç-Eğitim-Batman ve Çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Göçün Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Etkisi, 2001,<https://www.google.com.tr/webhp?hl=tr#hl=tr&q=egitim.cu.edu.tr%2Fmyfiles%2Fopen.aspx%3Ffile%3D942.doc%E2%80%8E> (18.05.2013).

Suriyeli ailelerin kültür yapısında kız ve erkek ayrımı eğitime erişimin önündeki bir diğer engeldir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan aileler, kız çocuklarını erken yaşta evlendirmekte ve eğitim hakkından mahrum olmalarına sebebiyet vermektedirler.⁷⁹

Savaş ve göç nedeniyle sosyal çevresinden uzak kalmış çocukların güven eksikliği yaşaması, okula gitme taleplerini azaltmaktadır.⁸⁰ Özellikle kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla kırılğan olması, çevresine uyum problemi yaşamasına ve içe kapanmalarına neden olmaktadır.

Göç eden çocukların okullaşamaması, beraberinde marjinalleşme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Uyum problemi yaşayan yardıma muhtaç ve eğitimsiz çocuklar okullaşamadıkları ve topluma kültürel entegrasyon sağlayamadıkları için yaşa dışı örgütlere katılmasına zemin hazırlanmaktadır. Merdiven altı eğitim kurumlarında eğitim alan göçmen çocuklar ise devlet eğitim müfredatına tabi tutulmadıkları için yoğun sosyal ayrıştırılma propagandası yemektirler.⁸¹

5.4. Dil Sorunu

Dil sosyal ve kültürel entegrasyonda en önemli etkidir. Okullarda farklı etnik kökene sahip öğrencilerin homojen bir şekilde dağıtıldığı sınıflarda, bireyler alt kültürlerin dezenformasyonundan soyutlanır ve azınlık kültürün etkisi kırılır. Almanya'daki farklı etnik kültürlerin kaynaşması üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki, göçmenlerle yerli halkın çocukları aynı sınıfta ders gördüklerinde hem dil yetenekleri gelişmekte hem de matematik gibi diğer bilim dallarında da başarısında artış görülmektedir.⁸²

⁷⁹ Müberra Nur Emin, Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi, 2016, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf s.21.(28.08.2019).

⁸⁰ Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, *Göç ve Eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017, s.15.

⁸¹ SETA ,Engelleri Aşmak: Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullandırmak, 2017, <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>, s.31. (30.07.2019).

⁸² Çetin Çelik ve Sinan Erdoğan. (2017). How to Organize Schools for Integration of Syrian Children in Turkey; Constructing Inclusive and Intercultural Institutional Habitus in Schools. MİreKoc Policy Brief, 2017/2. Syf. 6.

Çocukların eğitim başarısını etkileyen etmenler arasında, güven duygusu, kendini rahat hissetme, ötekileştirilmeme, derslere devam konusunda istikrar bulunmaktadır. Ancak göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki statülerindeki belirsizlik, savaş travmaları, kültürel farklılıklar, dil sorunundan dolayı okulda sosyal ve eğitsel programlarına dâhil edilmemeleri gibi faktörler çocukların okul başarısını, öğretmenlere ve okula bağlılıklarını zayıflatmaktadır.⁸³

Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli çocukların entegrasyonunda öne çıkan en büyük sorun dil öğrenimidir. Suriyeli göçmen çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde aile iş birliğinden kaynaklı birtakım sorunlara rastlanmaktadır. Özellikle aileler ödev desteği konusunda yetersiz kalmaktadır. Suriyeli çocuklara Türkçe öğretiminde, Türkçe'nin yapısından kaynaklı da sorunlar yaşanmaktadır. Arapça ve Türkçe'nin farklı alfabe kullanması ve telaffuz farklılıkları öğrenmede zorluklar çıkarmaktadır.⁸⁴

Göçmenlerin eğitiminde müfredat seçimi ve sınıfların seviyelere göre ayrılması hassas bir konudur. Ancak Suriye'den yaşanan göç dalgasında çocuklarının sayısının fazlalığı, okullarda refah eğitim imkânlarını zorlaştırmış ve farklı seviyedeki öğrencilerin aynı sınıfta yer almalarına neden olmuştur. Dil öğretiminde çocuklar seviye gruplarına ayrılmadığı için dersten belli bir grubun sıkılması ya da ileri seviyede anlatıldığında diğer öğrencilerin dikkat dağınıklığı sebebi ile disiplin problemleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca geçici olarak görülen göç dalgasının gün geçtikçe kalıcı hale gelmesi müfredat sorununu da ortaya çıkarmıştır.⁸⁵

Suriyeli göçü sonrası yaşanan olaylar göstermektedir ki, onlarca yıllık deneyim hiç yokmuş gibi göçmenlerin eğitiminde "itfaiye" yaklaşımı uygulanmaktadır. Göçmenlere yönelik eğitim sistemi geçicilik üzerine kurulu olmasından dolayı, köklü bir reform hazırlanmamakta ve göçmenlerin okullarda alt kesim oluşturmasına neden olmaktadır.⁸⁶

---

⁸³ Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, *Göç ve Eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017, s.13.

⁸⁴ Gürkan Moralı, "Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Kayseri, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.15. (2018). s.1434.

⁸⁵ Yeşer Yeşim Özer, Ayşegül Komşuoğlu ve Zeynep Özde Ateşok., "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Elazığ, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S.37 (2016), s.95.

⁸⁶ Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, *Göç ve Eğitim: Türkiye'de ve Almanya'da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017, s.4.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. ANKET BULGULARI

Tablo 4:Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET	Sayı	Yüzde
Kadın	119	63,3
Erkek	69	36,7
Toplam	188	100,0

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı tablo 4'te görüldüğü şekilde 119 kadın, 69 erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların %63,3'ünün kadın, %36,7'sinin erkek olduğu görülmektedir.

Suriyeli göçmen ailelerin maddi sıkıntılar çekmesi ve birçok aile reisinin hayatını kaybetmesi sebebi ile erkek çocuklarının bu sorumluluğu yüklenmesi sebebi ile erkek çocuklarının çalışmak zorunda kalması ortaöğretim sürecinde erkek çocuklarının okul kaydı önünde engel oluşturmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Yaş Durumu

Yaş	Sayı	Yüzde
15	47	25,0
16	60	31,9
17	41	21,8
18	32	17,0
19	6	3,2

20 ve üzeri	2	1,1
Toplam	188	100,0

Ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımı tablo 5’de görüldüğü şekilde yoğunlukta en fazla 16 yaş (47 kişi) grubudur. Bu yaş grubundan sonra en fazla katılım 15 yaş (47 kişi) grubundan olmuştur. Bunu 17 yaş grubu (41 kişi), 18 yaş grubu (32 kişi) ve devamında 19 yaş grubu (6 kişi) ile takip etmiştir, en az katılım 20 ve üzeri yaş grubundan(2 kişi) olmuştur.

Tablo 6: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Sınıf Derecesi

Sınıf	Sayı	Yüzde
Lise 1	73	38,8
Lise 2	58	30,9
Lise 3	38	20,2
Lise 4	19	10,1
Toplam	188	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi anket katılımcılarında en yüksek orana Lise 1. Sınıfta okuyan öğrenciler (73 kişi) sahiptir. Ardından 58 kişi ile lise 2. Sınıf öğrencileri gelirken, onu da 38 kişi ile lise 2. Sınıf öğrencileri takip etmiştir. Katılımı en az olan grup ise 19 kişi ile lise 4. Sınıf öğrencileri olmuştur.

Tablo 7: Katılımcıların Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Sayı	Yüzde
1-2	10	5,3
3-4	100	53,2
5-6	53	28,2
7-8	17	9,0

9-10	4	2,1
10'dan fazla	4	2,1
Toplam	188	100,0

Tablo 7'de anketi yanıtlayan öğrencilerin kardeş sayısının dağılımı incelendiğinde 10 kişinin 1-2, 100 kişinin 3-4, 53 kişinin 5-6, 17 kişinin 7-8, 4 kişinin 9-10 ve 4 kişinin de 10'dan fazla kardeşi olduğu görülmektedir.

Suriyeli aileler, çoğunluğunun ekonomik durumlarındaki sıkıntılarının üzerine bir de sahip olunan çocuk sayısının bakabilecekleri sayının üstünde olması sebebi ile çocukların temel, sosyal ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak konusunda yetersiz kalmaktadırlar

Tablo 8: Katılımcıların Evde Birlikte Yaşadıkları Kişi Sayısı

Evde Yaşayan Kişi Sayısı	Sayı	Yüzde
1-2	1	,5
3-4	30	16,0
5-6	101	53,7
7-8	41	21,8
9-10	11	5,9
10'dan fazla	4	2,1
Toplam	188	100,0

Tablo 8'de anketi yanıtlayan öğrencilerin evde yaşadıkları kişi sayısı (kendileri dahil) dağılımı incelendiğinde 1 kişinin evde 1 veya 2, 30 kişinin 3 veya 4, 101 kişinin 5 veya 6, 41 kişinin 7 veya 8, 11 kişinin 9 veya 10 kişi ile yaşarken 4 kişinin de evde 10'dan fazla kişi ile birlikte yaşadığı görülmektedir.

Suriyeli aileler, çoğunluğunun hanehalkı sayısının ortalamasının yüksek olması ve ekonomik açıdan sıkıntılar çekmeleri sebebi ile öğrencilerin eğitimine yönelik maddi

kaynak ayırmak ve öğrenciye evde uygun çalışma koşulları sağlanması konusunda yetersiz kalmaktadırlar.

Tablo 9: Katılımcıların Kullandıkları Anadili

Anadil	Sayı	Yüzde
Arapça	183	97,3
Türkçe	1	,5
Kürtçe	1	,5
Süryanice	3	1,6
Toplam	188	100,0

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların 183'ünün anadilinin Arapça, 1'nin Türkçe, 1'inin Kürtçe iken 3 kişinin Süryanice olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların Etnik Köken Durumu

Etnik Köken	Sayı	Yüzde
Arap	179	95,2
Türkmen	6	3,2
Kürt	2	1,1
Çeçen	1	,5
Toplam	188	100,0

Anket katılan öğrencilerin etnik kökeni göz önünde bulundurulduğunda tablo 10'da belirtildiği gibi 179 kişinin Arap, 6 kişinin Türkmen, 2 kişinin Kürt ve 1 kişinin Çeçen olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Katılımcıların Bursa’da İkamet Eden Akrabası Olup Olmaması Durumu

Bursa’da yaşayan akrabaları var mı ?	Sayı	Yüzde
Hayır	46	24,5
Evet	142	75,5
Toplam	188	100,0

Tablo 11’de ankete katılan öğrencilerin 142’sinin Bursa’da ikamet eden akrabası var iken, 46’sının olmadığı görülmektedir. Bursa’da yaşayan akrabasının olmasının Bursa’ya hissedecekleri aidiyet duygusunu artıracakı düşünülerek %75’inin akrabası olması olumlu bir sonuçtur.

Tablo 12: Göçe Neden Olan Faktörler

Göçe Neden Olan Faktörler	Sayı	Yüzde
Can Güvenliği	151	80,3
Akrabalarının/Çevremdekilerin Göç Etmesi	7	3,7
Ekonomik Sıkıntılar	27	14,4
Eğitim Yetersizliği	3	1,6
Toplam	188	100,0

Tablo 12’de Suriye’den aileleriyle birlikte göç ederek gelen öğrencilerin göç etmelerinin ana sebebi gösterilmektedir. Anketi cevaplayan öğrencilerin 151’inin göç etme nedeni can güvenliğidir. Öğrenciler ankette evleri yıkıldığı, yaşadıkları bölgelerde bombalar patladığı için göç ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin 27’si ekonomik sıkıntılar yüzünden göç etmek zorunda kaldıklarını belirtirken, 7 kişi akrabalarının göç etmesi sebebi ile göç ettiklerini, 3 kişi de buldukları bölgedeki eğitim yetersizliği sebebi ile göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 13:Türkiye'ye Göç Etmekten Memnun Olma Durumu

Türkiye'ye Göç Etmekten Memnun Musunuz?	Sayı	Yüzde
Türkiye'de mutlu değilim	4	2,1
Başka bir ülkeye göç etmek isterdim	5	2,7
Savaş olmasaydı göç etmek istemezdim	115	61,2
İyi ki Türkiye'ye göç etmişim	64	34,0
Toplam	188	100,0

Tablo 13'te görüldüğü şekilde anketi cevaplayan öğrencilerden çoğunluğu temsil eden 115 kişi savaş olmasaydı göç etmek istemeyeceklerini belirtmiştir. Bunu sırasıyla 64 kişi "İyi ki Türkiye'ye göç etmişim" , 5 kişi "Başka bir ülkeye göç isterdim" izlerken, 4 kişi Türkiye'de mutlu olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 14:Katılımcıların İletişim Kurabilme Düzeyi

İletişim Kurmakta Güçlük Musunuz?	Sayı	Yüzde
Kesinlikle zor	2	1,1
Zor	4	2,1
Kısmen zor	26	13,8
Ortalama	40	21,3
Kısmen kolay	35	18,6
Kolay	42	22,3
Kesinlikle kolay	39	20,7
Toplam	188	100,0

Tablo 14 ankete katılan öğrencilerin iletişim düzeyi ile ilgili bilgi vermektedir. 39 kişi çevresi ile ‘kesinlikle kolay’ iletişim kurarken, 42 kişi ‘kolay’, 35 kişi ise ‘kısmen kolay’ iletişim kurabildiğini, 40 kişi iletişim kurma derecesinin ortalama olduğunu belirtmiştir. 26 kişi ‘kısmen zor’ iletişim düzeyinde olduğunu, 4 kişi ‘zor’ ve 2 kişi ise ‘kesinlikle zor’ olduğunu söylemiştir.

Tablo 15: Katılımcıların Okul Arkadaşlarının Yaklaşımlarının Değerlendirmesi

Okul Arkadaşlarınızın Size Yönelik Yaklaşımları	Sayı	Yüzde
Kesinlikle kötü	5	2,7
Kötü	9	4,8
Kısmen kötü	25	13,3
Ortalama	49	26,1
Kısmen iyi	30	16,0
İyi	30	16,0
Kesinlikle iyi	40	21,3
Toplam	188	100,0

Tablo 15’de ankete katılan öğrencilerin sınıftaki ve okuldaki arkadaşlarının kendilerine yönelik davranışlarını nasıl değerlendirdikleri anlatılmaktadır. Ankete katılan öğrencilerden 40 kişi arkadaşlarının kendilerine olan davranışları için ‘Kesinlikle iyi’, 30 kişi ‘İyi’, 20 kişi ‘Kısmen iyi’ değerlendirmesi yaparak memnuniyetlerini belirtirken, 49 kişi ‘Ortalama’ yanıtını vererek çekimser kalmıştır. 26 kişi arkadaşlarının davranışlarını ‘Kısmen kötü’, 9 kişi ‘Kötü’ ve 5 kişi ‘Kesinlikle kötü’ olarak değerlendirerek memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir.

Tablo 16: Katılımcıların Öğretmenlerinin Yaklaşımlarını Değerlendirmesi

Öğretmenlerinizin Size Yönelik Yaklaşımları	Sayı	Yüzde
Kesinlikle kötü	2	1,1
Kötü	3	1,6
Kısmen kötü	15	8,0
Ortalama	29	15,4
Kısmen iyi	31	16,5
İyi	32	17,0
Kesinlikle iyi	76	40,4
Toplam	188	100,0

Tablo 16 ankete katılan öğrencilerin, öğretmenlerinin kendilerine olan yaklaşımlarını nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerden 76 kişi öğretmenlerinin kendilerine olan yaklaşımını ‘Kesinlikle iyi’, 32 kişi ‘İyi’ ve 31 kişi ‘Kısmen iyi’ olarak değerlendirerek memnuniyetini dile getirirken 29 kişi ‘Ortalama’ cevabı vererek kararsız kaldığını belirtmiştir. Ankete katılan 15 kişi ‘Kısmen kötü’, 3 kişi ‘Kötü’ ve 2 kişi ‘Kesinlikle kötü’ değerlendirmesi yaparak öğretmenlerinin kendilerine yönelik tavrındaki memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların arkadaşlarının kendilerine yönelik davranışları değerlendirmesinde ortalama değerlendirmesinin üzerinde cevap verenlerin oranı %53,3 iken, öğretmenlerinin kendilerine yönelik davranışları değerlendirmesinde ortalama değerlendirmesinin üzerinde cevap verenlerin oranı %73,9 olduğu görülmektedir. Suriyeli göçmen öğrencilerin okul içerisinde öğretmen ve arkadaşlarının davranışları değerlendirmesinde öğretmenlerinin yaklaşımlarının, arkadaşlarının yaklaşımlarından daha olumlu bulduklarını belirtebiliriz.

Tablo 17: Katılımcıların Eğitimde Sene Kaybı Durumu

Kendi Yaş Grubunuzla Mı Eğitim Görüyorsunuz?	Sayı	Yüzde
Hayır	61	32,4
Evet	127	67,6
Toplam	188	100,0

Suriyeli göçmen öğrenciler savaş sırası ve sonrası eğitimlerine devam etmekte çeşitli engellerle karşılaşmışlardır. Tablo 17 öğrencilerin eğitimde sene kaybı olup olmadığını göstermektedir. Ankete katılan 127 kişi sene kaybı olmadan kendi yaş grubu ile eğitim görürken, sene kaybı yaşayan 61 kişi alt yaş grupları ile eğitim görmektedir.

Tablo 18:Katılımcıların Sınıflarında Yaşadıkları Sorunlar

Sınıfınızda Ne Tür Sorunlar Yaşıyorsunuz?	Sayı	Yüzde
Kavga ve geçimsizlik	62	33,0
Maddi kaynaklı	16	8,5
Ders araç gereçlerinin olmaması	45	23,9
Dil yetersizliği sebebi ile dersleri anlamakta güçlük çekme	65	34,6
Toplam	188	100,0

Tablo 18 Suriyeli göçmen öğrencilerin sınıflarında yaşadıkları sorunları göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerden 65 kişi 'dil yetersizliği sebebi ile dersleri anlamakta güçlük çekme', 62 kişi 'kavga ve geçimsizlik', 45 kişi 'ders araç gereçlerinin olmaması' ve 16 kişi 'maddi kaynaklı' sorunları yaşadıklarını belirtmiştir.

Tablo 19: Yaşadıkları Sorunların Çözümünde Yardım Alma Durumu

Sorunların Çözümünde Bir Kurumdan Yardım Aldınız Mı?	Sayı	Yüzde
Hayır	146	77,7
Evet	42	22,3
Toplam	188	100,0

Ankete katılan öğrencilerden 146 kişi yaşadıkları sorunların çözümünde yardım almadıklarını belirtirken, 42 öğrenci sorunların çözümünde yardım aldıklarını

belirtmiştir. Yardım alan 42 öğrenciden 6'sı kavga ve geçimsizlik sorunu ile ilgili rehberlik hocasından destek aldıklarını belirtirken, 36 öğrenci okul tarafından kendilerine okul araç-gereç desteği sağlandığını belirtmiştir.

Tablo 20: Katılımcıların Türkçe'yi Öğrenme Süreleri

Türkçeyi Öğrenme Süresi	Sayı	Yüzde
1-6 ay arası	75	39,9
6 ay – 1 yıl arası	60	31,9
1 yıldan fazla	53	28,2
Toplam	188	100,0

Tablo 20 Suriyeli göçmen öğrencilerin Türkçe'yi iletişim kurabilecek düzeyde hangi zaman aralıklarında öğrendiklerini göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerden 75 kişi Türkçe'yi 1-6 ay aralığında, 60 kişi 6 ay- 1 yıl aralığında ve 53 kişi 1 yıldan daha fazla sürede öğrendiklerini belirtmiştir.

Tablo 21: Katılımcıların Türkçe Yazma Becerisi

Türkçe Yazma Becerisi	Sayı	Yüzde
Çok kötü	4	2,1
Kötü	7	3,7
Kısmen kötü	10	5,3
Ortalama	19	10,1
Kısmen iyi	21	11,2
İyi	45	23,9
Çok iyi	82	43,6
Toplam	188	100,0

Tablo 21 ankete katılan öğrencilerin Türkçe yazma becerisini göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerden 82 kişi Türkçe yazma becerisinin 'Çok iyi', 45 kişi 'İyi', 21

kişi ‘Kısmen iyi’, 19 kişi ‘Ortalama’, 10 kişi ‘Kısmen kötü’, 7 kişi ‘Kötü’ ve 4 kişi ‘Çok kötü’ olduğunu belirtmiştir.

Tablo 22: Katılımcıların Yakın Arkadaş Dağılımı

Yakın Arkadaşları	Sayı	Yüzde
Yakın arkadaşlarımdın çoğu Türk	16	8,5
Yakın arkadaşlarımdın çoğu Suriyeli	70	37,2
Her ikisinden de var	101	53,7
Yakın arkadaşım yok	1	,5
Toplam	188	100,0

Tablo 22 Suriyeli öğrencilerin Suriyeli ve Türk yakın arkadaşlarının hangisinin ağırlıkta olduğunu göstermektedir. Öğrencilerden 16 kişi yakın arkadaşlarının çoğunun Türk olduğunu, 70 kişi yakın arkadaşlarının çoğunun Suriyeli olduğunu, 101 kişi Suriyeli ve Türk arkadaşlarının aynı oranda olduğunu belirtmiştir.

Tablo 23: Katılımcıların Öğretmenleri Kendilerine Yakın Hissetme Durumu

Öğretmenleri Kendinize Yakın Hissediyor Musunuz?	Sayı	Yüzde
Kesinlikle hayır	11	5,9
Hayır	8	4,3
Kısmen hayır	21	11,2
Ortalama	37	19,7
Kısmen evet	33	17,6
Evet	29	15,4
Kesinlikle evet	49	26,1
Toplam	188	100,0

Tablo 23 ankete katılan Suriyeli öğrencilerin eğitim gördükleri öğretmenleri kendilerine ne kadar yakın hissettiklerini göstermektedir. Öğrencilerden 49 kişi ‘Kesinlikle evet’, 29 kişi ‘Evet’ ve 33 kişi ‘Kısmen evet’ cevabı vererek öğretmenlerini kendilerine yakın hissettiklerini belirtmişlerdir. 37 kişi ‘ortalama’ cevabı vermiştir. 21 kişi ‘Kısmen hayır’ , 8 kişi ‘Hayır’ ve 11 kişi ‘Kesinlikle hayır’ cevabı vererek öğretmenlerini kendilerine yakın hissetmediklerini belirtmiştir. Tablo, öğrencilerin %59,1’inin öğretmenlerini kendilerine yakın hissettiklerini, %21,4’ünün ise öğretmenlerini yakın hissetmediklerini gösterirken, öğrencilerin çoğunluğunun öğretmenlerini kendilerine yakın hissetme konusunda olumlu baktığını söyleyebiliriz.

Tablo 24: Eğitim Öğretim Süreci İçin Talep Ettikleri İmkanlar

Eğitim Öğretiminiz İçin Ne Tür Olanaklar Sağlanmasını İstersiniz?	Sayı	Yüzde
Dil eğitimine yönelik ücretsiz kurslar açılmalı	27	14,4
Okuldaki derslerime yönelik ücretsiz kurslar açılmalı	53	28,2
Devlet tarafından sınavlarda bize hak tanınmalı	66	35,1
Devlet tarafından ücretsiz araç-gereç sağlanmalı	38	20,2
Diğer	4	2,1
Toplam	188	100,0

Tablo 24 eğitim öğretim sürecinde belirli sorunlar (tablo 18) yaşayan öğrencilerin eğitim kapsamında kendilerine sağlanmasını istedikleri imkanları göstermektedir. 27 öğrenci Türkçe dil eğitimine yönelik ücretsiz kurslar açılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin yoğunlukta bulunduğu okullarda Suriyeli öğrencilere Türkçe kursu verilmekte olduğundan bu sorun Türkçe kursu görmeyen öğrencilere yöneliktir. 53 kişi dil yetersizliklerinden dolayı diğer dersleri anlamalarının güçleştiği belirtmiş ve bu yüzden okuldaki derslerine yönelik ücretsiz kurslar açılmasını talep etmişlerdir. Dil yetersizliği sebebi ile girdikleri sınavlarda zorlanan 66 öğrenci

devlet tarafından sınavlarda kendilerine hak tanınması gerektiğini belirtirken, maddi konularda sorun yaşayan 38 öğrenci devlet tarafından ücretsiz okul araç-gereçleri sağlanması ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir. 4 kişi bunlardan farklı olanaklar da sağlanabileceği yönünde fikir beyan etmiştir.

Tablo 25: Eğitim Kapsamında Devlet Desteği Görme Durumu

Eğitim Kapsamında Devlet Desteği Görüyor Musunuz?	Sayı	Yüzde
Hayır	127	67,6
Evet	61	32,4
Toplam	188	100,0

Tablo 25’de öğrencilerden 61 127 kişi devlet desteği görmediğini belirtmiştir. Devlet desteği gördüğünü belirten 61 kişiye okul araç gereçleri yardımı yapılmıştır.

Tablo 26: Yaşadıkları Bölgeye Hissedilen Kültürel Yakınlık

Bursa Halkını Kültürel Olarak Yakın Hissediyor Musunuz?	Sayı	Yüzde
Kesinlikle hayır	3	1,6
Hayır	3	1,6
Kısmen Hayır	24	12,8
Ortalama	72	38,3
Kısmen evet	37	19,7
Evet	26	13,8
Kesinlikle evet	23	12,2
Toplam	188	100,0

Tablo 26 ankete katılan öğrencilerin Bursa halkını kültürel olarak kendilerine yakın bulma derecesini göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerden 23 kişi ‘Kesinlikle

evet', 26 kişi 'Evet', 37 kişi 'Kısmen evet' cevabı vererek Bursa halkını kültürel olarak yakın buldukları belirtirken, 72 kişi 'Ortalama' cevabı vermiştir. 24 kişi 'Kısmen hayır', 3 kişi 'Hayır' ve 3 kişi 'Kesinlikle Hayır' diyerek Bursa halkını kültürel anlamda yakın bulmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 27: Yaşadıkları Bölgede Kendilerini Yabancı Görme Durumu

Bursa'da Kendinizi Yabancı Gibi Hissediyor Musunuz?	Sayı	Yüzde
Kesinlikle hayır	18	9,6
Hayır	18	9,6
Kısmen Hayır	18	9,6
Ortalama	52	27,7
Kısmen evet	34	18,1
Evet	27	14,4
Kesinlikle evet	21	11,2
Toplam	188	100,0

Tablo 27 ankete katılan öğrencilerin Bursa'da kendilerini yabancı görme derecelerini göstermektedir. Katılımcılardan 21 kişi 'Kesinlikle evet', 27 kişi 'Evet', 34 kişi 'Kısmen Evet', 52 kişi 'Ortalama', 18 kişi 'Kısmen hayır', 18 kişi 'Hayır' ve 18 kişi 'Kesinlikle hayır' değerlendirmesi yapmıştır.

Tablo 28: Türkiye'de Yaşamak İstedikleri Süre

Türkiye'de Ne Kadar Kalmayı Düşünüyorsunuz?	Sayı	Yüzde
1 yıl veya daha fazla	16	8,5
Eğitimim bitinceye kadar	39	20,7
Şartlar normalleşince dönmek istiyorum	87	46,3
Hep kalmak istiyorum	46	24,5
Toplam	188	100,0

Tablo 28 ankete katılan Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de kalmayı düşündükleri süreyi göstermektedir. Ankete katılan öğrencilerden 46 kişi savaşın bitmesine bağlı olmadığını Türkiye’de hep kalmak istediğini belirtirken, 87 kişi savaşın bitmesi durumunda ülkelerine dönmek istediklerini ifade etmiştir. 39 kişi ‘Eğitimim bitinceye kadar’, 16 kişi ‘1 yıl veya daha fazla’ kalmayı düşündüklerini belirtmiştir.

Tablo 29: Gelecek Beklentileri

Geleceğe Umutla Bakıyor Musunuz?	Sayı	Yüzde
Hayır	19	10,1
Kısmen	57	30,3
Evet	112	59,6
Toplam	188	100,0

Tablo 29 öğrencilerin geleceğe dair iş ve eğitim konusunda beklentileri ile ilgili bakış açılarını göstermektedir. Öğrencilerin 19’u geleceğe dönük hedeflerinde beklentilerine dair umutlarının olmadığını, 57 kişi kısmen umutlu, 112 kişi umutlu olduklarını belirtmiştir.

Tablo 30: Katılımcıların Arkadaşlarının Yaklaşımları ve Katılımcıların İletişim Becerisi Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Arkadaşlarının Yaklaşımlarının Değerlendirmesi
İletişim Becerisi	Pearson Korelasyon Katsayısı	,533**
	Sig.	,000
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 30 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,000 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin iletişim becerisi değeri(soru 11), arkadaşlarının kendilerine olan yaklaşımı(soru12) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %53,3'tür. Öğrencilerin iletişim becerisi yükseldikçe arkadaşlarının kendilerine yönelik davranışlarını daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir.

Tablo 31:Öğretmenlerinin Yaklaşımları ve Katılımcıların İletişim Becerisi Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Öğretmenlerinin Yaklaşımlarının Değerlendirmesi
İletişim Becerisi	Pearson Korelasyon Katsayısı	,328**
	Sig.	,000
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 31 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,000 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin iletişim becerisi değeri(soru 11), öğretmenlerinin kendilerine olan yaklaşımı(soru13) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %32,8'dir. Öğrencilerin iletişim becerisi yükseldikçe

öğretmenlerinin kendilerine yönelik davranışlarını daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir.

Tablo 32: Bursa’da Hissettikleri Yabancılık ve Bursa Halkına Kültürel Yakınlıkları Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Bursa’da Hissettikleri Yabancılık
Bursa Halkına Kültürel Yakınlık	Pearson Korelasyon Katsayısı	,497**
	Sig.	,000
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 32 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,000 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin Bursa’da hissettikleri kültürel yakınlık değeri (soru 23), Bursa’da hissettikleri yabancılık (soru 24) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %49,7’dir. Öğrencilerin Bursa’yı kültürel olarak yakın hissetmelerinin Bursa’da yabancılık hissini azalttığı görülmektedir.

Tablo 33: Öğretmenlerin Yaklaşımları ile Gelecek Beklentisi Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Gelecek Beklentisi
Öğretmenlerin Yaklaşımları	Pearson Korelasyon Katsayısı	,214**
		,214**
	Sig. (2-tailed)	,003
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Tablo 33 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,003 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğretmenlerinin kendilerine yaklaşımları (soru 13) değeri, gelecek beklentisi (soru 26) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %21,4'tür. Öğrencilerin, öğretmenlerinin yaklaşımlarının yakın buldukça gelecek beklentilerinin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir.

Tablo 34: Gelecek Beklentisi ile Okul Arkadaşlarının Yaklaşımları Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Gelecek Beklentisi
Okul Arkadaşlarının Yaklaşımları	Pearson Korelasyon Katsayısı	,229**
	Sig.	,002
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 34 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,002 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, arkadaşlarının kendilerine yaklaşımları (soru 12) değeri, gelecek beklentisi (soru 26) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %22,9'dur. Öğrencilerin arkadaşlarının yaklaşımlarını yakın bulmalarının gelecek beklentilerini olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Öğrencilerin gelecek beklentisine etki düzeyi olarak arkadaşlarının yaklaşımlarının öğretmenlerinin yaklaşımlarından daha etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 35: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile İletişim Becerisi Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi
İletişim Becerisi	Pearson Korelasyon Katsayısı	,245**
	Sig.	,001
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Tablo 35 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,001 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin iletişim becerisi değeri(soru 11), göç etmelerinden memnuniyet(soru 10) düzeyini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %24,5'tir. Öğrencilerin iletişim becerisi yükseldikçe göç etmiş olmaktan memnuniyet düzeyleri de artmaktadır.

Tablo 36: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile Okul Arkadaşlarının Yaklaşımları Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi
Okul Arkadaşlarının Yaklaşımları	Pearson Korelasyon Katsayısı	,196**
	Sig.	,007
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 37: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile Öğretmenlere Hissedilen Yakınlık Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi
Öğretmenlere Hissedilen Yakınlık	Pearson Korelasyon Katsayısı	,280**
	Sig. (2-tailed)	,000
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Tablo 37 İncelendiğinde Sig. değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi $0,000 < 0,05$ olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğretmenlere hissedilen yakınlık (soru 20) değeri, göç etmelerinden memnuniyet (soru 10) düzeyini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu değer %28,0. Öğrencilerin öğretmenlerine duydukları yakınlık yükseldikçe göç etmiş olmaktan memnuniyet düzeyleri de artmaktadır.

Tablo 38: Geleceğe Umutla Bakma ile Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Geleceğe Umutla Bakma
Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi	Pearson Korelasyon Katsayısı	,280**
	Sig.	,000
	Sıklık	188

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 38 İncelendiğinde Sig. Değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi ,000 < 0,05 olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı da etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin göç etmekten memnuniyet (soru10) düzeyi değerinin, geleceğe umutla bakma (soru 26) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bu değer %28,0'dır. Öğrencilerin göç etmekten memnuniyet düzeyleri arttıkça geleceğe umutla bakma düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Tablo 39: Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi ile Kendi Yaş Grupları ile Eğitim Görmeleri Arasındaki Korelasyon

Korelasyon

		Göç Etmekten Memnuniyet Düzeyi
Kendi Yaş Grubu İle Eğitim Görmesi	Pearson Korelasyon Katsayısı	,176*
	Sig.	,016
	Sıklık	188

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 39 İncelendiğinde Sig. Değeri anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Gözlenen anlamlılık düzeyi ,016 < 0,05 olduğu için anlamlıdır.

Pearson Korelasyon Katsayısı da etki düzeyini göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin kendi yaş gurubu ile eğitim görmesinin (soru 14), göç etmekten memnuniyet (soru 10) değerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bu değer %17,6'dır. Kendi yaş grupları ile eğitim gören öğrencilerin, sene kaybı yaşayan öğrencilere göre göç etmekten daha memnun oldukları belirlenmiştir.

2. ÖĞRETMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Devlet okullarında tüm Suriyeli öğrencilerden sorumlu bir öğretmen bulunmaktadır. Öğrencilerin anket çalışmasından alınan verilerin detaylandırılması ve daha sağlıklı yorumlanabilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın yapıldığı okullarda Suriyeli öğrencilerden sorumlu olan 6 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde öğrencilerin iletişim becerisi, uyum süreci, ekonomik durumları ve müfredata adaptasyonları sorularından yola çıkılarak; öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eğitim süreçleri ile ilgili gözlem ve düşünceleri öğrenilmiştir.

2.1. Suriyeli Göçmen Öğrencilerin İletişim Becerisi Üzerine Görüşmeler

Öğretmenlerin ortak düşünceleri, Öğrencilerin Türkçe yetersizliğinin eğitim sürecinde yaşadıkları en temel sorun olduğudur. Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi anlayamamasından dolayı dersleri kavramakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri sırasıyla ve Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 kodlaması ile aşağıda belirtildiği şekildedir.

“Öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları en büyük sorun iletişim yetersizliğidir. Bu sorun hem dersleri anlamaları konusunda hem de bizim onlara yardımcı olmamız konusunda da sorun oluşturuyor.” (Ö1)

“ Derslerle ilgili olan ancak dil yetersizliği yaşayan öğrencilere baktığımızda sayısal derslerde daha başarılı olduklarını görüyorum. Dil yetersizliği sorununun öğrencilerin akademik başarısını etkilediğini buradan anlıyorum.” (Ö2)

“Öğrencilerin bazıları Türkçeyi birkaç ayda iletişim kuracak düzeyde öğrenmiş olurken bazıları için bu süreç 1 yılı buluyor. Öğrencilerin Türkçesi geliştikçe sınıflarına daha çok uyum sağlıyorlar.” (Ö3)

“ Dil yetersizliği yalnızca öğrenciler ile iletişim kurmakta yaşadığımız bir sorun değil. Veli ile görüşmemiz gerektiğinde de bu sorunla karşılaşıyoruz. Bazı veliler çocuklarının Türkçe öğrenmesi durumunda asimile olmasından korktuğunu belirtiyor.” (Ö4)

“Türkçelerinin yetersiz olması hem çevreyle uyum sağlamaları hem de derslerde başarı sağlama konusunda zorluk yaşıyor. Bizim onlara yardımcı olmaya çalışırken iletişim kuramıyor oluşumuz bizim için de zorluk oluşturuyor.” (Ö5)

“Suriye’den savaşın ilk yıllarında Türkiye’ye gelen ve okula gitme şansı bulan çocukların Türkçe yeterliliği konusunda başarılı olduğunu söyleyebilirim. Uzun yıllardır Türkiye’de ve sosyal hayatın içinde bulunmaları sebebi ile bir Türk vatandaşa kadar iyi Türkçe konuşan öğrencilere rastlanmaktadır. Bu avantajı yaşayabilen ve dersleriyle ilgili olan Suriyeli öğrencilerden okulda derece yapanlar dahi vardır.” (Ö6)

Öğretmenlerin söylemlerine göre Türkçe yetersizliğinin öğrencilerin okul başarıları ve sınıfa uyumları için aşılması gereken en önemli problemdir.

2.2. Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Okula Uyum Sürecine İlişkin Görüşmeler

Öğretmenlerin hepsi eğitim sürecinin başından itibaren karşılaştıkları önemli sorunlardan birinin de uyum sorunu olduğundan ve Suriyeli göçmen öğrencilerin uyum süreçlerinde yaşadıkları farklı sorunlardan bahsetmiştir. Yapılan görüşmelerde dil yetersizliği, önyargılar ve öğrencilerin psikolojik durumlarının uyum sürecini zorlaştırdığından bahsedilmiştir. Öğretmenlerin söylemleri aşağıda belirtildiği şekildedir.

“Öğrencilerin geldikleri ilk zamanlarda hem onlar açısından hem öğretmenler açısından iletişim kurmak ve onların kendilerini açmasını sağlamak zordu. Ancak zamanla her iki taraf birbirine alıştı ve sosyal anlamda ortak bir dil oluştu.” (Ö1)

“Savaş sürecine uzun süre tanık olmuş ve travmatik olaylar yaşayan öğrencilerin bazıları içine kapanık tavırda bulunurken bazıları da asi tavırlar sergiliyor. İçine kapanık olan öğrenciler zamanla çevreye uyum sağlıyor ancak çekinik yapılarının tamamen kayb olduğunu söyleyemem. Asi tavırlarda bulunan öğrencilerle iletişim kurmak biraz daha güç oluyor diyebilirim.” (Ö2)

“Suriyeli öğrencilerin ders esnasında aniden bir kelimenin ya da konunun onlara geçmişi hatırlatması üzerine yakınlarında olan can kayıplarından bahsettiği oluyor. Bombardıman sırasında oluşan sarsıntıdan evlerinin yıkılması ve doğrudan evlerinin

bombalanması gibi acı olayları tecrübe etmiş öğrencilere sıklıkla rastlıyorum. Verdikleri kayıpların acılarını hala yaşadıklarını hissediyorsunuz ve yaşadıkları bu durumların psikolojilerini olumsuz etkilediği görülüyor. Psikolojik olarak yaşadıkları sıkıntılar da çevreye uyumlarını zorlaştırıyor.” (Ö3)

“İlk zamanlarda çocuklarının Suriyeli öğrenciler ile birlikte eğitim görmesini olumsuz değerlendiren bazı Türk velilerinin çocuklarında, Suriyeli öğrenciler ile kaynaşma açısından mesafeli bir tutuma rastladım. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde ve süreç içinde birbirlerine uyum sağlamaları ile bu sorunun ortadan kalktığını düşünüyorum. Suriyeli ve Türk öğrencilerin aynı sınıfta eğitim görmesi bazı uyum sorunlarını beraberinde getiriyor. Ancak Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle arkadaş olarak devamlı iletişimde olmaları Türkçe öğrenme sürecini kolaylaştırıyor ve hızlandırıyor.” (Ö4)

“Savaşı yaşayan ve zor süreçlerden geçen bazı öğrencilerin uyum sağlama konusunda direndiğini söyleyebilirim. Sınıfta asi tavırlar sergileme, arkadaşları ile çatışma halinde olmalarına sıklıkla rastlıyoruz. Rehber öğretmene yönlendirdikten sonra çok azının davranışlarında olumlu sonuçlar görülse de genelinin daha profesyonel bir psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu söyleyebilirim.” (Ö5)

“Öğrencilerin bazıları sınıfta kendini hiç yabancı hissetmediğini, bazıları ise kendilerine önyargılı davranıldığını hissettiklerini söylüyor. Aynı sınıfta okuyan iki öğrencinin görüşlerinin farklı olduğunu görüyorum. Bu durum biraz öğrencinin uyum sağlamaya açık olması ve psikolojik durumu ile de bağlantılı olabiliyor diyebilirim. Yaşam koşulları daha iyi durumda olan ve savaşın olumsuz etkilerini daha az yaşamış olan öğrenciler, sınıflarına uyum sağlama sürecini daha pozitif değerlendiriyor.” (Ö6)

2.3. Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Ekonomik Durumunun Eğitim Süreçlerine Etkisi Üzerine Görüşmeler

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde Suriyeli göçmen öğrencilerin ailelerinin çoğunluğunun maddi açıdan sorun yaşadığı belirtilmiştir. Yaşanılan maddi yetersizlikler bazı öğrencilerin eğitim sürecinde zorluk yaşamasına sebep olurken, kimilerinin eğitim

sürecine katılmasını engellemektedir. Öğretmenlerin söylemleri aşağıda belirtildiği şekildedir.

“Öğrencilerin azınlıkta olan bir kısmının ailesinin maddi açıdan iyi durumda olmasına karşın büyük bir kısmının ailesi geçimini sağlamakta zorlanıyor. Öğrencilerin eğitim sürecinde ihtiyaçları olan materyaller, harçlık ve yol ücreti gibi giderleri karşılamakta güçlük çekiyorlar. İhtiyaç sahibi öğrenciler ile ilgili çalışmalar yapılmaya çalışılsa da bürokrasinin yavaşlığından kaynaklı bir çözüme ulaşamadık.” (Ö1)

“Aile reisini savaşta kaybeden ailelerde genel olarak evin büyük erkek çocuğu çalışarak aileyi geçindirme görevini üstleniyor. Bu durum öğrencilerin eğitim sürecine katılmasını engelliyor.” (Ö2)

“Suriyeli aileler kadınların öğretmenlik, doktor, hemşirelik gibi diploma gerektiren işlerde çalışmasını olağan karşılarlarken, hizmet sektöründe çalışmalarını uygun görmüyorlar. Bu yüzden maddi açıdan uygun olan ve kız çocuklarının eğitimi destekleyen aileler çocuklarını okula gönderirken; maddi açıdan uygun olmayan aileler okula gönderemediklerinde, çalışması durumuna sıcak bakmadığı için kız çocuklarını evlendiriyorlar.” (Ö3)

“Çevrede çalışması gerektiği için okula gelemeyen öğrenciler olduğunu biliyoruz. Bazı öğrencilerimiz de okula devam ederken çalışıyor. Devlet okullarında devamsızlık sınırı olduğu için; çalışırken yaptığı devamsızlıklardan sınıfta kalan ya da eğitimi bırakan öğrenciler de olabiliyor.” (Ö4)

“Bazı öğrencilerin maddi açıdan okulda beslenme ihtiyacını karşılayamayacak kadar zor durumda olduğunu söyleyebilirim. Bazı öğrenciler de uzak bir mesafede oturmasına rağmen yol ücretini karşılayamadığı için okula yürüyerek gidip gelmek zorunda kalıyor.” (Ö5)

“Geçici eğitim merkezlerinde eğitim görüp denklik belgesi alarak gelen öğrenciler orada ücretsiz servis ve devletin sağladığı burs imkanının devlet okullarında olmamasından dolayı zorluk yaşadıklarını dile getiriyorlar.” (Ö6)

2.4. Müfredatın İşlenmesi Sürecinde Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Durumu

Öğretmenlerin tamamı müfredatın işlenmesi sürecinde Suriyeli öğrencilerin genelinin içeriğin analizi konusunda zorluk çektiğini belirtmiştir. Sınıflarda Türk ve Suriyeli öğrencilerin bir arada öğrenim görmesi sebebiyle Suriyeli öğrencilere özel bir öğretim metodu uygulanamadığını belirtmişlerdir.

“Suriyeli öğrenciler derslerin içeriğini anlamakta güçlük çekiyorlar. Derse katılımlarını sağlamak için daha sade, anlaşılır bir dil kullanmaya çalışıyorum ancak Türkçe yeterliliği olmayan öğrencilerin anlaması için yeterli olmuyor. Öğrencilerin zamanla Türkçeleri gelişiyor, yıl sonu geldiğinde öğrencinin ders içerikleri anlaması konusunda gelişmiş olduğunu görebiliyorsunuz.”(Ö1)

“Müfredata bağlı kalarak konuları işlemek zorundayız. Suriyeli öğrenciler için içeriği değiştirmeden mümkün olduğunca görsellerle anlaşılması kolay hale getirmeye çalışıyorum.”(Ö2)

“Görsellerle anlatılabilecek konuları projeksiyonda işliyorum. Bilmedikleri kelimelerden dolayı dersi anlayamama sorununun önüne bu şekilde geçmeye çalışıyorum.”(Ö3)

“Ders içeriklerini anlamakta güçlük çektikleri için derse katılımlarını sağlamaya çalışıyorum. Dersle ilgili bir soru sorduğumda ya da öğrenci söz hakkı aldığı anda Suriyeli öğrencilere kendilerini ifade edebilmeleri için daha fazla süre vermeye çalışıyorum. Anlayamadıkları yerleri tespit edip açıklamaya çalışıyorum.”(Ö4)

“İlk geldiklerinde dersi anlaşılır hale getirmek için, dersten önce hazırlık yapıp bazı temel sözcüklerin Arapçalarını belirtip öğrencilerin anlamalarını kolay hale getirmeye çalışıyordum. Zamanla Türkçelerinin gelişmesiyle dersleri daha kolay anlar hale geldiler. Senelerdir okula devam edenlerden Türkçeyi çok iyi bilen, konuşmasına bakınca Suriyeli göçmen olduğunu anlayamayacağınız öğrencilerimiz var.”(Ö5)

“Bize verilen müfredatı takip etmek durumundayız. Dersi anlatırken anlayamadıkları yerler olduğunu fark ediyorum. Sınıfa o anda çözmeleri için bir alıştırma verdiğimde Suriyeli öğrencilerin yanına giderek anlamadıkları yerleri telafi ediyorum.”(Ö6)

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Bursa Yıldırım ilçesinde lise düzeyinde Suriyeli göçmen öğrencilere yapılan anket uygulamasının sonuçları, anket çalışmasının yapıldığı okullarda görev yapan 6 öğretmen ile yapılan mülakatta elde edilen bilgiler aşağıda belirtildiği şekildedir.

Çalışma, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgi doğrultusunda Bursa'da en fazla Suriyeli öğrenci sayısına sahip olan Yıldırım ilçesinde yapılmıştır. Yıldırım ilçesi, merkez ilçeler arasında Bursa'nın en doğusunda yer almaktadır ve orta ve ortanın altında gelir sağlayan kesimin yaşadığı bölgedir. Bu sebeple maddi sıkıntılar yaşayan Suriyeli göçmen ailelerin yoğunluk olarak bu bölgede konumlandığını söyleyebiliriz.

Anket çalışması 15-20 yaş aralığında; %36,7 erkek , %63,3 kadın katılımcıdan oluşmuştur. Katılımcıların yarısından fazlasının evlerde 7 kişi ve üzeri sayıda yaşamaları öğrencilerin hane halkının yüksek sayıda olduğu evlerde yaşadıklarını göstermiştir. Ekonomik açıdan sorunlar yaşayan Suriyeli ailelerin geçim sıkıntısı ve kalabalık ev halkı durumu düşünüldüğünde; çocuklarının eğitimi konusunu arka plana atmak zorunda kaldıkları gözlenmektedir. Savaş nedeniyle ailelerinde kayıplar veren Suriyeli birçok ailede babanın kaybı veya sakat kalması durumunun gözlemlendiği öğretmenler tarafından aktarılmıştır. Bu durum ailenin erkek öğrencilerden çalışarak ev halkına maddi destek sağlaması beklentisinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Öğretmenler, yaptıkları gözlem sonucunda daha çok ailenin büyük çocuklarının aileyi geçindirme sorumluluğunu alırken ailenin küçük çocuklarının eğitim görme fırsatı bulduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin ağır işlerde dahi çalıştıklarını, iş yerinde yaşadıkları zorluk ve kazalar sebebiyle ellerinde yanık ve yara izleri olabildiğini ve hatta bazı öğrencilerin dilencilik yaptıklarını dile getirmiştir.

Çalışma öncesi ailelerin kız çocuklarının eğitim görmesi konusunda tutucu davranacağından ötürü kız öğrenci sayısının erkek öğrencilere oranla daha az olması beklenirken, çalışma sonucu erkek çocuklarının bir işte çalışarak eğitim sürecine dahil olamamaları nedeniyle kız öğrenci sayısının daha fazla olduğunu göstermiştir.

Yine maddi yetersizlik sebebi ile Suriyeli ailelerin kız çocuklarını erken yaşta evlendirmek zorunda kaldıkları bilinmektedir. Bazı ailelerin kız çocuklarının lise öğretimi görmelerini gereksiz gördükleri için de kız çocuklarını okula göndermedikleri öğretmenler tarafından aktarılmıştır. Okul yönetimleri çevrede bu sebeple kayıt yaptıramayan çocuklar olduğunu bildiklerini veya kayıt yaptırıp çalışmalarını sebebiyle okula devam etmeyen öğrenciler olduğunu aktarmıştır. Bu durumlar öğrencilerin eğitime ulaşması sürecinde önlerinde engel oluşturmaktadır. Devlet tarafından okula kayıt yaptırmayan veya kayıt yaptırıp devam etmeyen öğrencilerin tespit edilerek eğitime kazandırılması ve devam durumunun izlenmesi adına projeler geliştirilmelidir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %32,4'ü eğitim öğretim kapsamında devlet desteği aldığını ifade ederken, %67,6'sı destek almadıklarını belirtmiştir. Anket değerlendirmelerinde %32,4'ü sınıfta yaşadıkları problemler sıralamasında önceliği maddi kaynaklı sorunlara vermiştir. Öğrencilerin %20,2'si eğitim öğretimde sağlanmasını istedikleri olanaklarda önceliği devlet tarafından ücretsiz okul araç gereçlerinin sağlanmasına vermiştir. Öğrencilerin yarısına yakınının okul araç gereçleri sağlanması konusunda sorun yaşadıkları ve devletten bu konuda destek beklediği saptanmıştır. Devlet desteği aldığını belirten öğrencilerin aldığı yardımın dönem başında verilen okul araç-gereçleri olduğu öğrenciler tarafından belirtilmiştir ve burs alan öğrenci bulunmamaktadır. İhtiyaç sahibi her öğrenciye ulaşamamakla birlikte, yapılan yardımların düzensiz olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin bir kısmının da okula ulaşım masrafları konusunda sıkıntı çektikleri, evi okula uzak olan öğrenciler tarafından dile getirilmiştir. Geçici eğitim merkezlerinde eğitim sürecinin sonunda devlet okullarına geçiş için denklik belgesi alan Suriyeli göçmen öğrenciler, geçici eğitim merkezindeyken aldıkları burs ve ücretsiz okul servisi imkanlarından yoksun kalmaktadırlar. Geçim sıkıntısı yaşamaları sebebi ile okula hiç kayıt yaptıramayan, okulu ve iş hayatını birlikte yürüten öğrenciler olduğu düşünüldüğünde; maddi sorunların öğrencilerin eğitim hayatı önünde büyük bir engel oluşturduğu görülmektedir. Öğrencilerin en azından okulda kullanacakları araç-gereçlerin temini ve okula ulaşımı gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasının, eğitim süreçlerinde ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayacağı görülmektedir. Öğretmenler ihtiyaç sahibi öğrencilerle ilgili yapılan çalışmalarda bürokrasinin katı kuralları ve yavaşlığından kaynaklı çözümlerin geciktiğini dile getirmiştir.

Anket grubunun %95,2'si Arap'tır ve %97,3'ünün anadili Arapçadır. Geriye kalan öğrencilerin savaş öncesi Suriye'ye göç edip, daha sonra savaş sebebi ile oradan da göç etmek zorunda kaldığı bilinmektedir. Öğrencilerin %60,1'i Türkçeyi 6 ay ile 1 yılı aşkın sürede öğrendiklerini belirtmiştir. Suriyeli göçmenlerin uyum konusunda yaşadıkları en büyük sorun; çevreleriyle iletişime geçebilmelerini, ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini ve sosyalleşmelerini engelleyen Türkçe dil yetersizliğidir. Öğretmenlerin gözlemleri genellikle büyük kardeşlerin Türkçe konuşmakta küçük kardeşlere göre daha ileri seviyede olduğu yönündedir. Büyük kardeşlerin ailede sosyal hayata dair daha çok sorumluluk almasından dolayı çevre ile daha çok etkileşime girmesinin Türkçe öğrenmeleri konusunda onları olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Suriyeli öğrenciler yeni bir dil öğrenmek konusunda yaşadıkları zorluklardan bahsederken; alfabelerin farklı olmasının ve Arapçanın sağdan sola yazılırken, Türkçenin soldan sağa yazılmasının da dil öğrenme sürecinde onları zorladığını belirtmişlerdir.

Geçici eğitim merkezlerinden farklı olarak, devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrenciler tek bir sınıfta toplanmayıp, Türk öğrencilerle birlikte eğitim görmektedir. Okul idareleri ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerde; devlet okullarında Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı sınıflarda bulunmaları sebebiyle iletişimde olmalarının Türkçe öğrenim süreçlerini hızlandırdığı belirtilmiştir.

Türkçe yetersizliği, okullarda öğrencilerin eğitim görmesi konusunda da büyük engel oluşturmaktadır. Yapılan korelasyon analizlerinde öğrencilerin iletişim becerisinin; Türkiye'ye göç etmiş olmaktan memnuniyet düzeylerini %24,5 oranında, öğretmenlerinin kendilerine olan yaklaşımlarını olumlu değerlendirmelerini %32,8 oranında ve arkadaşlarının kendilerine olan yaklaşımlarını olumlu değerlendirmelerini %53,3 oranında etkilediği saptanmıştır. Öğrencilerin öğretmenleri ve arkadaşları ile sağlıklı iletişim kurabilmesi; duygu ve düşüncelerini aktarabilmesi, çevreden gelen duygu ve düşünce aktarımını anlamlandırabilmesi için Türkçe yeterliliğinin sağlanması hayati rol oynamaktadır. Çevreleri ile iletişimi güçlenen öğrencilerin göç etmiş olmanın dezavantajlarını daha az hissettiği anlaşılmıştır. Analizler öğrencilerin okullarda çevrelerine sosyal uyum konusunda sorunlarının en aza indirgenmesi için iletişim becerisi kazanmalarının önemini göstermektedir. Öğrencilerin okullarına sosyal açıdan

uyum sağlaması, yeni bir ülkede yeni bir hayata uyum sağlamasının ilk aşaması olması sebebiyle büyük önem taşımaktadır.

Öğrencilerin Türkçe yeterliliği, okullarına sosyal uyum konusunun yanında öğrencilerin okul başarıları için de önem taşımaktadır. Öğretmenler Suriyeli öğrencilerin konuları tam olarak kavrayamadıklarını farkettilerini ancak müfredatı takip etmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Dersleri projeksiyondan, görsellerle destekleyerek anlatmaya çalışarak öğrencilerin anlamasını kolaylaştırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Anketi cevaplayan öğrencilerin de yarısından fazlası Türkçe dili yetersizliği sebebi ile dersleri anlamakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler eğitim ve öğretim sürecinde dil eğitimine yönelik ücretsiz kurslar açılmasının, kültür derslerine yönelik ücretsiz kurslar açılmasının ve Türkçelerini geliştirene kadar olan süre zarfında sınavlarda kendilerine geçici çözümler sunulmasının okul başarılarını olumlu yönde etkileyeceğini dile getirmişlerdir. Ülkelerine dönmeleri ile ilgili kesin bir bilgi olmayan Suriyeli öğrencilerin, toplumda sosyal rollere dahil olabilmesi, meslek sahibi olabilmesi ve eğitim düzeyi olarak kendi nesillerine oranla geride kalmamaları hem Suriyeli çocukların doğal bir hakkı olup hem de ülkemizin geleceği açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda akademik başarı sağlayan öğrencilerin geleceğe dönük hedefler belirleyeceği düşünülürse, öğrencinin başarı tatmini yaşaması ve bir hedef doğrultusunda ilerlemesi de psikolojisi açısından olumlu sonuçlar verecektir.

Öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin aileleri ile yaptıkları görüşmelerde; bazı ailelerin çocuklarının Türkçe öğrenmelerini asimile olacakları korkusu ile olumsuz değerlendirildiğini gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Bu noktada öğrencilerin eğitim sistemine ve yeni bir ülkeye entegre olurken, kimliklerinin hiç değişmeyeceğini söylemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Ancak burada Suriyeli öğrencileri eğitim sistemine dahil ederken amaç, çocukların yeni ülkeye uyum sağlayabilmesi, sosyal ilişkiler kurabilecek hale gelmesi ve gelecekleri için uygun sosyal rollere hazırlanmalarıdır.

Suriyeli öğrenciler Suriye’de savaş sürecine tanık olmuş, göç sırası ve sonrası zorlu süreçler yaşamıştır. Evlerinin bombalanarak yandığını, bombardıman esnasında sarsıntıdan yıkıldığını belirten öğrenciler olduğu gibi, aile fertlerini, akrabalarını, arkadaşlarını savaşta kaybettiklerini ve ailelerinde sakat kalan kişiler olduğunu belirten

öğrenciler de vardır. Suriyeli çocukların ruhlarında açılan yaraların sarılabilmesi ve topluma sağlıklı bir birey olarak katılabilmesi için eğitim süreci, devletin onlara ulaşması açısından bir araç olarak görülmeli ve öğrencilerin hem eğitim hem de hayata yeniden kazandırılması yönünden en yüksek düzeyde faydalanabileceği şekilde düzenlenmelidir. Öğrencilere savaşın psikolojilerinde açtığı yaraları sarmak için psikolojik danışmanlık programları sunulmalıdır.

Okullarımızda eğitim gören Suriyeli öğrencilerimizin %33'ü sınıf arkadaşları ile ilişkilerinde sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Aidiyet duygusu yoksunluğu çeken Suriyeli öğrenciler, arkadaşları tarafından dışlandıklarını dile getirmiştir. Öğrencilerin şiddet ve terör içerikli grupların hedefi haline gelmesini engellemek, suça yatkın olmalarını önlemek ve bu tarz olaylarla karşılaştıklarında olaylara karşı direncini yükseltmek adına aidiyet duygusunun oluşturulması önem arz eder. Suriyeli öğrencilerin göç sürecinin zorluklarını hissetmesi ve zaman zaman kendisini yeni bir ülkede yabancı görmesi gayet doğaldır. Fakat burada belirtilmelidir ki; Suriyeli göçmenler ile aynı dini inanca sahip olmamız ve benzer kültürdeki yaşam tarzımız göç sürecindeki uyumsuzlukları ve yaşayacakları yabancılığı aza indirgemesi konusunda büyük bir avantajdır. Başka herhangi bir ülkede farklı din ve farklı kültür ortamında göç sürecinin dezavantajlarını çok daha fazla yaşayacakları açıktır.

Suriyeli öğrencilere aidiyet duygusu kazandırılabilmesi için ortak din ve ortak kültür paydalarımız ön plana çıkarılmalı; müfredata öğrencileri kaynaştıracak, kültürler arası kaynaşmayı sağlayacak içerik ve aktiviteler yerleştirilmelidir. Kaynaştırma programlarının aidiyet duygusu kazanmasına yeterli olmadığı öğrenciler ile rehberlik öğretmenlerinin özel olarak ilgilenmesi, varsa psikolojik sorunlarının yardımı için gerekli yerlere başvurması gereklidir. Bu öğrencilerin aileleri ile temas halinde olunup öğrencilerin psikolojik durumu ve davranış bozuklukları yakından takip edilmelidir.

Suriyeli öğrencilerin sınıf arkadaşlarının yaklaşımları değerlendirmesi ile geleceğe umutla bakma düzeyleri korelasyon analizinde %22 oranında bağlantı olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin arkadaşları ile olan olumlu diyaloglarının geleceğe dair beklentilerini pozitif etkilediği de düşünülürse öğrencilerin sınıf içerisinde kurulan diyaloglarının önemi farklı bir boyutta daha görülmektedir.

Suriyeli öğrencilerin; öğretmenlerine hissettikleri yakınlık ile göç etmekten memnuniyet düzeyi korelasyon analizi değeri %28, göç sonrası yeni ülkeye adapte olmaya başlamalarının ilk basamağı olan okuldaki öğretmen tutumunun öğrenciler üzerindeki etkisini göstermektedir. Öğrencilerin anket esnasında kurulan diyaloglarda yakınlık hissettikleri öğretmenlerin isimlerini sık sık dile getirdikleri gözlenmiştir. Duygusal doyum noktasında sorunlar yaşayan göçmen çocukların diğer öğrencilere oranla ilgiye daha fazla ihtiyaç duyduğu ve öğretmenlerinin ilgisinin onları anlamlı düzeyde olumlu etkilediği görülmüştür.

Bursa halkına hissedilen kültürel yakınlık düzeyi ile öğrencilerin Bursa'da kendini yabancı gibi hissetme düzeyi arasında yapılan korelasyon analizi değeri %49'dur. Bursa'yı kültürel olarak kendi kültürlerine yakın hissedilen öğrencilerin Bursa'ya aidiyet duygusunun daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu anlamda kültürler arası ortak noktaların bulunması, müfredata yerleştirilmesi ve öğretmenler tarafında sınıfta Türk öğrencilere de anlatılmasının öğrencilerin aidiyet duygusunu geliştireceği öngörülmüştür.

Öğrencilerden savaş sebebi ve sonrasında göç sürecinde eğitimde sene kaybı yaşayanların oranı %32,4'tür. Yapılan korelasyon analizi sonucu sene kaybı yaşamayan öğrencilerin, sene kaybı yaşayanlara oranla göç etmekten daha memnun olduğu tespit edilmiştir. Eğitimde sene kaybı yaşamamasının ve kendinden sonraki kuşaklar ile eğitim görmesinin öğrenciyi psikolojik yönden olumsuz etkilediği sonucuna ulaşabiliriz.

ÖNERİLER

Ülkemizde eğitim gören her çocuk gibi Suriyeli göçmen öğrencilerin fırsat eşitliği ile eğitim görmesi sosyal haklarıdır.

- Suriyeli göçmen öğrencilere Türkçe öğrenme sürecinde imkanlar yaratılmalıdır. Türkçe hazırlık sınıfı uygulaması ile öğrencilerin dil yetersizliği nedeniyle derslerde yaşadıkları başarısızlık psikolojisi en aza indirgenmeye çalışılmalıdır.

- Yaz tatili dönemlerinde talep eden Suriyeli öğrenciler için ücretsiz Türkçe kursları verilmelidir.

- Türkçe anlama becerileri henüz gelişmeyen öğrenciler dersleri anlamakta zorlanmaları sebebiyle kültür derslerine yönelik öğrencilerin kendi anadilinde ek dersler yapılmalıdır.

- Okul arkadaşlarının Suriyeli öğrencilere önyargılı davranmasının önüne geçmek için farklı kültürlerin bir arada yaşamasında hoşgörünün önemi anlatan içerikler müfredata yerleştirilmelidir.

- Suriyeli ve Türk öğrencilere ortak paydalarımız olan din ve kültür anlayışımız öğretmenler tarafından anlatılarak, öğrencilerin ortak noktalarda buluşmaları sağlanmalıdır.

- Okullarda Türk öğrenciler ile Suriyeli öğrencileri kaynaştırmaya yönelik sosyal programlar rehberlik öğretmenlerince yürütülmelidir.

- Savaş ve göçün olumsuz psikolojik etkilerini gidermeye yönelik, öğrencilere ve velilere psikolojik destek programları imkanları sunulmalıdır.

- Öğrencilere geleceğe yönelik hedefler oluşturmalarını sağlayacak seminer programları düzenlenmelidir.

- Çocuklarının asimile olması korkusuyla Türkçe öğrenmesini desteklemeyen Suriyeli velilere çocuklarının eğitim görmesinin önemini anlatan bilgilendirme seminerleri düzenlenmelidir.

- Ailesinin ekonomik durumu yetersiz olan Suriyeli öğrencilerin tespit edilerek, eğitim sürecinde ihtiyaçları karşılanmalıdır. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon sağlanarak yapılacak yardımlar, okul yönetimlerince ihtiyaç sahibi olduğu bilinen Suriyeli öğrencilere aktarılmalıdır.

- Okula kayıt yaptıramayan, kayıt yaptıırıp devam edemeyen öğrencilerin tespit edilerek eğitime kazandırılması için projeler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

2014/6883 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.html>, (28.08.2019).

ADIGÜZEL Yusuf, ‘‘Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*’’,ed. Adem ESEN ve Mehmet DUMAN, İstanbul: WALD, 2016.

AKKAYAN Taylan, *Göç ve Değişme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979.

AKSOY Zeynep, ‘‘Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Uyum’’, İzmir, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.*, Vol..5, No.20 ,2012, ss. 292-303.

Anadolu Kültür Derneği ve Heinrich Böll Stiftung, Göç ve Eğitim: *Türkiye’de ve Almanya’da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması Çalıştayı Raporu*, İstanbul, 2017.

ASLAN Cahit, *Göç-Eğitim-Batman ve Çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Göçün Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Etkisi*, 2001,<https://www.google.com.tr/webhp?hl=tr#hl=tr&q=egitim.cu.edu.tr%2Fmyfiles%2Fopen.aspx%3Ffile%3D942.doc%E2%80%8E> (18.05.2013).

BENNETT Milton,‘‘Intercultural Communication: A Current Perspective’’, *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings* ed. Milton Bennett, Yarmouth, 1998.

BİNBAŞIOĞLU Cavit, *Ailede Ve Okulda Eğitim Sorunları*, 2. b, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.

BÜYÜKİKİZ Kadir Kaan, ÇANGAL Önder, ‘‘Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme’’, Gaziantep: *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı, Yıl 2016, 5/3, ss. 1415-1430.

CİTİES Dahinden ,” Migrant In corporation, And Ethnicity: A Network Perspective On BoundaryWork”, *Journal Of International Migration And Integration*, C.14, S.1, 2013 , s.39-60.

TAŞTAN Coşkun vd. “ Uluslararası Kitlesele Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler”, *I. Uluslararası Göç Ve Güvenlik Konferansı*, Ankara, 2016.

COŞTU Yakup, “Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, Çorum, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Vol.9, No.3,2009, ss.117-140.

ÇELİK Çetin ve Sinan ERDOĞAN, 2017, *How to Organize Schools forIntegration of SyrianChildren inTurkey; Constructing Inclusive and Intercultural Institutional Habitus in Schools*, Mire Koc Policy Brief, 2017.

ÇELİK Fatih, “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, Kayseri, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2006, ss.1-11.

DİKMEN Ahmet Alpay, *Kentleşme Göç ve Yoksulluk*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği & İmaj Yayınevi, 2002.

DOĞANAY Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 5.b., Ankara: Gazi Büro Yayınevi, 1994.

DURUGÖNÜL Esmâ, “Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler İçinde Toplum ve Göç”, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Ankara, 1997,s.s. 68-303.

Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler*, https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/Suriye_Rapor_TURKCE_pdf.pdf Ankara,2017.

EMİN Müberra Nur, *Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi*,2016, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf, (28.08.2019).

ERDER Sema, *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*, İstanbul: Teknografik Matbaacılık A.Ş., 1986.

FİCHTER Joseph, *Sosyoloji Nedir?*, çev. Nilgün Çelebi, 3.b., Ankara: Atilla Yayıncılık, 1996.

GENÇLER Ayhan, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikası", İstanbul, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Vol.0, No: 49, 2005, ss.174-190.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Yıllara Göre Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler*, 2009, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638#>, (02.08.2019).

HERGENHAHN Baldwin Ross, *An Introduction to Theories of Learning*, 9.b., New Jersey: Prentice-Hall.Inc., 1988.

http://www.mairstudents.info/intercultural_communication.pdf, (07.05.2010).

<http://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/> e.t. 25/8/2019

İÇDUYGU Ahmet, ÜNALAN Turgay, "Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları Ve Araştırma Yöntemleri", *Türkiye'de İç Göç Konferansı* ed. Ahmet İçduygu, İstanbul: Tarih

İSLAMOĞLU Hamdi , ALNIAÇIK Ümit, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*, 4.b, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014.

KARA Dönmez, *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*, (Doktora Tezi), Çanakkale: Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

KAYIŞ Aliye, *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2005.

KELEŞ Ruşen, *Kent Bilim Terimler Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi, 1998.

KÖKNEL Özcan, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, İstanbul: Altın Kitaplar, 1989.

KUNZ J L *Applying A Life-Course Lens To Immigrant Integration*, CanadianIssues, Printemps, 2005.

Levent FARUK, ÇAYAK Semih, ‘‘ Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri’’, İstanbul: *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 2017, C.14-1, ss. 22- 43.

MORALI Gürkan, ‘‘Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ‘’,8.seri, Yıl 2018, Kayseri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, ss. 1428-1449.

MUTLUER Mustafa, *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2003.

NAR Betül, *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri(Dilovası Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

OKTİK Nurgün, *Köyün Çekiciliği-Kentin İticiliği*, Toplum ve Göç, Ankara: *DİE ve Sosyoloji Derneği Yayınları*, 1997.

ÖZDEMİR Murat, *Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

ÖZER Yeşer Yeşim, Ayşegül KOMŞUOĞLU ve Zeynep Özde ATEŞOK, ‘‘Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri’’, Elazığ, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol 4, No.37,2016, s.76-110.

ÖZGEN Nurettin, *Beşeri Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikler*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016.

ÖZYAKIŞIR Deniz, *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, 1.b., Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2013.

PEDERSEN Paul, *The Five Stages of Culture Shock: Critical Incidents Around the World*, Greenwood Publishing. ,1995.

PETERSON William, *A General Typology of Migration*, 1.b., Britain: PergamonPress Ltd., 1970.

ROGGEVEEN Suzanne, Van MEETEREN , ‘*Beyond Community: An Analysis Of Social Capital And The Social Networks Of Brazilian Migrants in Amsterdam*’, C.S., C.61, S.7,2013,, s.1078-1096.

SAGLAM Serdar, ‘‘Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme’’, Ankara, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Vol.güz, No.5, 2006, s.33-44.

SARI Derya, *Okul Yönetimi ve Halkla İlişkiler*,2004, mebk12.meb.gov.tr/.../16013611_deryasarokulynetimivehalklailiskiler, (05.06.2013).

SAYIN Yusuf, Ahmet USANMAZ, Fırat ASLANGİRİ, ‘‘ Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği’’, Karaman, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Vol.18, No.31, 2016.

SETA ,*Engelleri Aşmak: Türkiye’de Suriyeli Çocukları Okullaştırmak*, 2017, <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-Okulla%C5%9Ft%C4%B1rmak.pdf>, s.20. (30.07.2019).

ŞİMŞEK Hüseyin, Sultan Selen KULA, Türkiye’nin Göçmen Politikasında İhmal Edilen Boyut: Eğitsel Uyum Programı, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.*, Vol.2, No.2. (2018).

GENCER Tahir Emre, ‘‘Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler’’,*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.10, S.54,(2017).

TAPIA Stephane, *New Patterns of Irregular Migration to Europe*, Council of Europe Publishing, 2003.

TEKELİ İlhan, *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.

TELLİ Ahmet, *Su Çürüdü*, İstanbul: Everest Yayınları, 2014.

TİMOTİJEVIĆ Lada, Gynis BREAKWELL, ‘‘Migration and threat to identity’’, *Journal of Community&AppliedSocialPsychology*, C.10, S.5,2000.

TUNCA Hakan Ömer ve Ahmet KARADAĞ, 'Suriye'den Türkiye'ye Göç: Tehditler ve Fırsatlar', İzmir, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, C.28, S.2,2012.

UNCHR, <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, (28.08.2019) .

UNHCR, '*Figures at a Glance*'. UNHCR. 2018. <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>,2018

UNHCR, *The UN Refugee Agency*, March 2016.

UNHCR, *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*, 2017, [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_\(turkish\)_02032017](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_(turkish)_02032017), (10.08.2019).

UNICEF, 2017, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf,(20.07.2019).

UNICEF, *Kaynak Eksiklikleri Çatışma ve Afet Bölgelerindeki Çocukların Eğitimlerini Tehdit Ediyor*, http://www.unicefturk.org/yazi/2017_G20, (28.08.2019).

Vakfı Yurt Yayınları,1997, ss.100-280.

VARDAR Nilay, <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar> e.t. 28/8/2019.

XUE Li, *Social Capital And Employment Entry Of Recent Immigrants To Canada*, Ottawa: Citizen And Immigration Canada, 2008.

YALÇIN Cemal, *Göç sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.

YÖRÜK Erdem, '*Zorunlu Göç ve Türkiye'de Neoliberalizm*', 21 Kasım 2009, <http://bianet.org/biamag/insan-haklari/118421-zorunlu-goc-ve-turkiye-de-neoliberalizm>,(29.08.2019)

EKLER

Ek-1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

ANKET FORMU

Bu anket formu Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütölmekte olan *“Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği)”* başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Doç. Dr. İbrahim KESKİN

Uludağ Üniversitesi

Sosyoloji Bölümü (Tez Danışmanı)

Hilal GÖKMEN

Uludağ Üniversitesi

Sosyoloji Bölümü

Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

1) Cinsiyetiniz?

a) Erkek

b) Kız

c)

2) Kaç yaşındasınız?

.....

3) Kaçınıcı sınıftasınız?

.....

4) Kendiniz dahil kaç kardeşiniz?

.....

5) Evde kendiniz dahil kaç kişi yaşıyorsunuz?

.....

6) Anadiliniz nedir?

- a) Arapça
- b) Türkçe
- c) Kürtçe
- d) Süryanice
- e) Diğer (Lütfen belirtiniz) .....

7) Etnik kökeniniz nedir?

- a) Arap
- b) Türkmen
- c) Kürt
- d) Diğer (Lütfen belirtiniz) .....

8) Bursa'da yaşayan akrabalarınız var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

9) Suriye'den göç etmenize neden olan faktör ya da faktörler nelerdir? (Birden çok şık işaretlenebilir.)

- a) Can güvenliği
- b) Çevremdekilerin/akrabalarımın göç etmesi
- c) Ekonomik sıkıntılar
- d) Diğer(Lütfen belirtiniz) .....

10) Türkiye'ye göç ettiğiniz için memnun musunuz?

- a) İyi ki Türkiye'ye göç etmişim
- b) Başka bir ülkeye göç etmek isterdim
- c) Savaş olmasaydı göç etmek istemezdim

- d) Türkiye’de mutlu değilim
e) Diğer(lütfen belirtiniz) .....

11) Okulda arkadaşlarınızla iletişim kurmakta zorluk çekiyor musunuz?

KÖTÜ: Arkadaşlarımla iletişim kurmakta zorluk çekiyorum

İYİ: Arkadaşlarımla iletişim kurmakta başarılıyım.

KÖTÜ İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

12) Okul arkadaşlarınızın sizlere yönelik yaklaşımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

KÖTÜ: Arkadaşlarımla bana yönelik davranışlarından memnun değilim

İYİ: Arkadaşlarımla bana yönelik davranışlarından memnunum

KÖTÜ İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

13) Okuldaki öğretmenlerinizin sizlere yönelik yaklaşımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

KÖTÜ: Öğretmenlerimin bana yönelik davranışlarından memnun değilim

İYİ: Öğretmenlerimin bana yönelik davranışlarından memnunum

KÖTÜ İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

14) Kendi yaş grubunuzla mı eğitim görüyorsunuz?

- a) Evet
b) Hayır (Lütfen Belirtiniz) .....

15) Sınıfınızda ne tür problemler yaşıyorsunuz?

- a) Kavga ve geçimsizlik
- b) Maddiyattan kaynaklı sorunlar
- c) Ders araç gereçlerinin olmamasından kaynaklanan sorunlar
- d) Diğer (Lütfen Belirtiniz) .....

16) Sorunlarınızın çözümü için herhangi bir kurumdan yardım aldınız mı?

- a) Evet (Lütfen Belirtiniz) .....
- b) Hayır

17) Türkçeyi ne kadar zamanda öğrendiniz?

- a) 1-6 ay
- b) 6 ay – 1 yıl
- c) 1 yıldan fazla

18) Türkçe yazma becerinizin düzeyi nedir?

KÖTÜ: Türkçe yazamıyorum

İYİ: Türkçe yazabiliyorum.

KÖTÜ

İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

19) Okulda Türk yakın arkadaşlarınız var mı?

- a) Yakın arkadaşlarımdan çoğu Türk
- b) Yakın arkadaşlarımdan çoğunluğu Suriyeli
- c) Her ikisinden de var

d) Diğer(lütfen belirtiniz).....

20) Okuldaki öğretmenleri kendinize yakın hissediyor musunuz?

KÖTÜ: Öğretmenleri kendime yakın hissetmiyorum

İYİ: Öğretmenleri kendime yakın hissediyorum

KÖTÜ

İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

21) Eğitim ve öğretiminiz için ne tür olanaklar sağlanmasını istersiniz?

a) Dil eğitimine yönelik ücretsiz kurslar açılmalı

b) Okuldaki derslerime yönelik ücretsiz kurslar açılmalı

c) Devlet tarafından sınavlarda bize hak tanınmalı

d) Devlet tarafından ücretsiz okul araç gereçleri sağlanmalı

e) Diğer (Lütfen

belirtiniz).....

22) Eğitim kapsamında devlet desteği görüyor musunuz?

a) Evet (Lütfen belirtiniz)

.....

b) Hayır

23) Bursa halkını kültürel olarak kendinize yakın hissediyor musunuz?

KÖTÜ: Bursa halkını kültürel olarak yakın hissetmiyorum

İYİ: Bursa halkını kültürel olarak yakın hissediyorum

KÖTÜ

İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

24) Bursa'da kendinizi bir yabancı gibi hissediyor musunuz?

KÖTÜ: Bursa'da kendimi yabancı gibi hissediyorum

İYİ: Bursa'da kendimi yabancı gibi hissetmiyorum

KÖTÜ

İYİ

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

25) Şu anda Türkiye'de ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz?

a) 1 yıl veya daha fazla

b) Eğitimim bitinceye kadar

c) Şartlar normalleşirse hemen dönmek istiyorum

d) Hep kalmak istiyorum

e) Diğer (Lütfen belirtiniz).....

26) Geleceğe umutla bakıyor musunuz ?

a) Evet (Neden?

.....)

b) Hayır (Neden?

.....)

c) Kısmen(Neden?

.....)

Ek-2: Pilot Uygulama

Güvenilirlik analizi

Güvenilirlik, bir test veya ankette yer alan soruların birbirleriyle olan tutarlılıklarının ve kullanılan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derecede yansıttığını ifade etmektedir. Cronbach alfa katsayısı, ağırlıklı standart değişim katsayısıdır. Cronbach alfa katsayısına, ölçekte yer alan tüm değişkenlerin varyanslarının genel ölçek toplam varyansına oranlanmasıyla ulaşılır. Cronbach alfa katsayısı 0 (sıfır) ile 1 (bir) değerleri arasında bir değer almaktadır. Cronbach alfa katsayısı 0,60 değerinden düşük ise ölçeğin güvenilirliği düşük, 0,80 ve üzeri ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek olarak değerlendirilebilir.⁸⁷

Pilot araştırma bulgusu

Pilot araştırma 60 katılımcıya uygulanmış olup, ölçekte yer alan demografik değişkenler ölçekten çıkartılarak cronbach alfa katsayısına bakılmıştır, katsayıya göre (0,708) ölçek güvenilirdir. Spss for Windows programının 21 versiyonu kullanılarak yapılmıştır.

Cronbach's Alfa Değeri	İfade Sayısı
,708	19

Item-Total Statistics

İfadeler	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
BURSADA_YAŞAYAN_AKRABA_VAR_MI	63,4333	73,775	-,097	,707
GÖÇE_NEDEN_OLAN_FAKTÖR	63,7333	70,301	,134	,708
TÜRKİYEYE_GÖÇ_ETMEKTEN_DOLAYI_MUTLUMUSUNUZ	61,6667	70,158	,260	,701

⁸⁷ Aliye Kayış, "Güvenilirlik Analizi", SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2005, s.403.

Okulda arkadaşlarıyla iletişim kurmakta çekilen zorluk	59,4333	61,877	,442	,679
Okul arkadaşlarının göçmen öğrencilere yönelik yaklaşımları	59,7167	54,918	,622	,649
Öğretmenleri göçmen öğrencilere yönelik yaklaşımları	59,2500	62,496	,316	,696
Kendi yaş grubuyla eğitim görme	63,5667	70,419	,323	,700
Sınıfınızda ne tür problemler yaşıyorsunuz	62,5167	61,169	,537	,669
Sorunların çözümünde herhangi bir kurumdan yardım aldınız mı	64,0333	74,033	-,138	,705
Türkçeyi öğrenme süresi	63,0333	68,372	,304	,697
Türkçe yazma becerisi	59,0333	65,355	,339	,691
Okulda Türk yakın arkadaşlarınız var mı	62,8333	75,836	-,224	,732
Okuldaki öğretmenleri kendinize yakın hissediyor musunuz	59,7667	56,623	,585	,656
Eğitim Öğretiminiz için ne tür olanaklar sağlanmasını istersiniz	62,6167	68,884	,194	,705
Eğitim kapsamında devlet desteği görüyor musunuz	63,9500	71,675	,183	,706
Bursa halkını kültürel olarak kendinize yakın hissediyor musunuz	60,3167	62,593	,456	,678
Bursada kendinizi bir yabancı gibi hissediyor musunuz	60,2500	57,919	,401	,685
Türkiyede ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz	62,2000	71,790	,023	,707
Geleceğe umutla bakıyor musunuz	62,5500	71,269	,141	,707

Araştırmada kullanılan anket formu 188 öğrencisiye uygulanmıştır ve bu anketlere ait cronbach alfa katsayısına bakılmıştır. 19 ifadenin cronbach alfa katsayısı 0,708 olarak bulunmuştur. Bu değer anketin yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Ankette yer alan ifadeler ankette çıkarıldığında cronbach alfa değerinin etkileri yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere hiçbir ifadenin ölçekten çıkarılmasına gerek bulunmamaktadır zira hiçbir ifadenin cronbach alfa katsayısı, ölçek güvenilirliğinden yüksek değildir. Bu nedenlerle tüm ifadelerin ankette kalmasına karar verilmiştir.

Ek-3: Uygulamamın Güvenilirliği

Ana araştırma bulgusu

Cronbach's Alfa Değeri	İfade Sayısı
,783	19

Item-Total Statistics

İfadeler	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
BURSADA_YAŞAYAN_AKRABA_VAR_MI	58,7394	93,809	,035	,783
GÖÇE_NEDEN_OLAN_FAKTÖR	59,1223	92,300	,090	,782
TÜRKİYEYE_GÖÇ_ET_MEKTEN_DOLAYI_MUTLUMUSUNUZ	57,2234	90,549	,286	,778
Okulda_arkadaşlarıyla_iletişim_kurmakta_çekilen_zorluk	55,4521	76,442	,605	,752
Okul_arkadaşlarının_göçmen_öğrencilere_yönelik_yaklaşımları	55,6862	74,473	,613	,750
Öğretmenleri_göçmen_öğrencilere_yönelik_yaklaşımları	54,9202	78,716	,499	,761
Kendi_yaş_grubuyla_eğitim_görme	58,8191	92,598	,162	,783
Sınıfınızda_ne_tür_problemler_yaşıyorsunuz	57,8936	82,662	,436	,767
Sorunların_çözümünde_herhangi_bir_kurumdan_yardımdı_aldınız_mı	59,2713	93,546	,070	,783
Türkçeyi_öğrenme_süresi	58,6117	89,340	,276	,778
Türkçe_yazma_becerisi	54,7872	79,356	,443	,767

Okulda_Türk_yakın_arkadaşlarınız_var_mı	58,0319	93,486	,029	,780
Okuldaki_öğretmenleri_kendinize_yakın_hissediyor_musunuz	55,6011	71,321	,659	,744
Eğitim_Öğretiminiz_için_ne_tür_olanaklar_sağlanmasını_istersiniz	57,8191	88,930	,224	,781
Eğitim_kapsamında_devlet_desteği_görüyor_musunuz	59,1702	92,484	,175	,782
Bursa_halkını_kültürel_olarak_kendinize_yakın_hissediyor_musunuz	55,8617	79,660	,536	,759
Bursada_kendinizi_bir_yabancı_gibi_hissediyor_musunuz	56,2660	75,223	,527	,759
Türkiyede_ne_kadar_kalmayı_düşünüyorsunuz	57,6277	92,727	,046	,783
Geleceğe_umutla_bakıyor_musunuz	58,0000	89,572	,334	,776

Ek-4: Etik Kurul Raporu

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ
31 Mayıs 2019

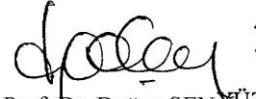
OTURUM SAYISI
2019-04

KARAR NO 9 : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür lüğü'nden alınan Psikoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Hilal GÖKMEN'in "Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği)" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Hilal GÖKMEN'in "Suriyeli Göçmen Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği)" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak anket sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ferudun YILMAZ
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
Üye

Prof. Dr. Abdurrahman KURT
Üye

Prof. Gülşah GÖ
Üye

Prof. Dr. Alev SİNAR UĞURLU
Üye